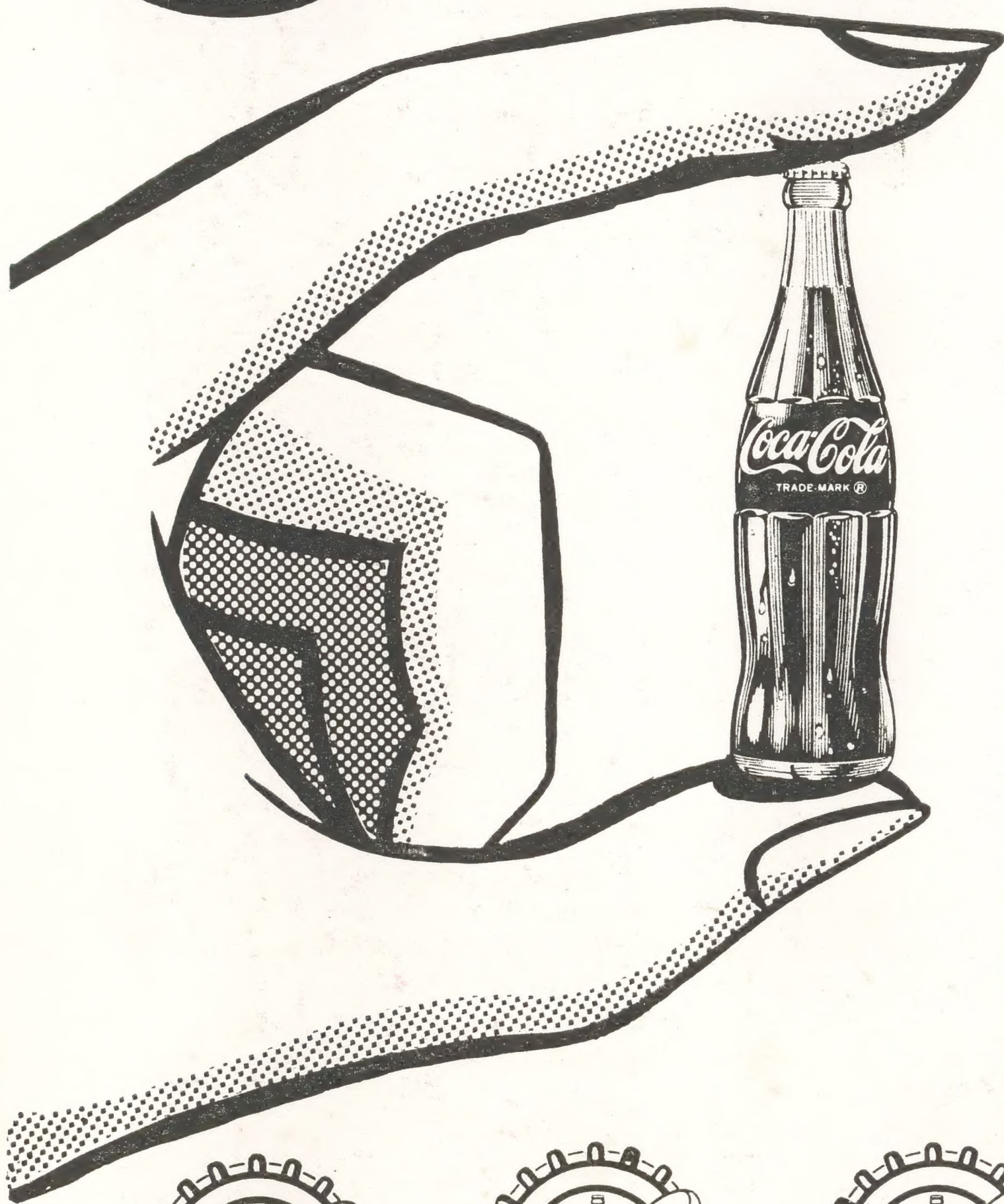

NOVEMBER - DECEMBER 1969

gratis!

Un botter
miniatura
di Coca-Cola
pa cada 5
tapa marcá.

Bebe Coca-Cola y exigi bo tapa.
Busca e marca bau di e korki.

Cambia bo tapanan marcá
na trucknan di Coca-Cola
y na nos planta nobo na
Rijkséénheidboulevard No. 1.
Refresca bo mes tomando
Coca-Cola y goza di bo
colleccion di botter miniatura.

things
go better
with
Coke

Introductie

HET HANDHAVEN VAN DE OPENBARE ORDE

In een interview in het augustusnummer van Playboy spreekt Ramsey Clark gedachten uit over kwesties van wetgeving, die niet alleen voor zijn land van belang zijn, maar voor alle landen, die een maximum aan persoonlijke vrijheid als uitgangspunt hebben. Ramsey Clark is de zoon van het oud-lid van het Hoge Gerechtshof van Amerika Tom. L. Clark en is tweeëntwintig maanden procureur-generaal geweest van het departement van justitie van zijn land. Zijn progressieve gedachten zijn des te verrassender omdat hij uit het conservatieve zuiden van Amerika afkomstig is. Uit de „moordplaats” Dallas zelfs, al heeft hij wel zijn opvoeding in verschillende delen van Amerika gehad.

Ze betreffen de handhaving van de openbare orde in het algemeen, doorvoering van de burgerrechten van de negers in het bijzonder en verder wapenbezit, de doodstraf (waar hij tegen is) en de strafvordering, op welk punt ze zelfs zeer stoutmoedig zijn. En hij heeft veel aandacht voor de reclassering. En veel van wat hij zegt lijkt soms rechtstreeks ingegeven te zijn niet door de Amerikaanse, maar door de Antilliaanse situatie. Men zal na lezing van zijn interview b.v. overtuigd raken (maar wie dacht er serieus anders over) dat de ongeregelheden van 30 mei niet gepland waren. Gevraagd door Playboy: Do you think guerilla warfare is a real possibility, antwoordde Clark: Yes. We have seen non yet, but if we do no more to improve conditions than we have, we can look forward to violence more directed and planned than riots, *which are irrational and spontaneous* (Cursivering hier en elders: M.)

We hebben dus in Clark met een man te maken, die rechtstreeks durft door te dringen tot de kern van de onstabiele situatie in zijn land, die in hoofdzaak berust op sociale en economische ongelijkheid. Onze situatie is in dit opzicht niet verschillend van die van Amerika, maar we zijn er ellendiger aan toe omdat we in onze overheid doorgaans geen mannen krijgen van de allure van een Clark.

Voor de leden van onze ordehandhavingsapparaat en het O.M. in het algemeen zouden met nauwgezette aandacht het interview in Playboy moeten lezen. Ze kunnen er bijvoorbeeld uit leren, dat in onze tijd de ordehandhaving niet meer kan en mag berusten op vuurwapens of zelfs op andere, minder funeste en daarom betere middelen tot het tegenhouden van grote massa's, maar vooral op een verhoogde kennis en opvoeding bij de politieambtenaren; een groter gevoel voor de menselijke rechten, een grotere waardering voor de menselijke persoon en fundamentele erkenning van het recht van demonstratie van de massa. En zelfs het recht van protest.

Het inzicht kan in deze en andere sectoren van onze samenleving dagen, dat het ordehandhavingsapparaat er niet uitsluitend is om allerlei zaken tegen te gaan alswel om alle zaken op ordelijke wijze te doen verlopen, zoals vergaderingen, protestbijeenkomsten en dergelijke.

Het ordehandhavingsapparaat is, wanneer het zich van alle koloniale aanklevingen ontdoet, niet het instrument van het wettig gezag in de letter van de wet alleen, maar ook het instrument dat de grondwettelijke vrijheden, die het volk tegen-

RUKU-LEZERS

Mijn vriend,

Met grote bewondering zag ik jou Ruku het licht zien. En met toenemende bewondering heb ik het tweede nummer doorgenomen. Heel interessante artikelen, uiteenzettingen en leerrijke essays en gedichten van jou pen maken het tot een zeer interessant te lezen blad.

En zeer zeker zit er het streven in om het op te stuwen tot een voor allen cultuurverrijkend medium waar al dies minnenden er trots op en jouw dankbaar voor zullen zijn.

Een cultureel verantwoord blad is in zekere zin moeilijk op een cultureel verantwoorde peil te houden en ik mag je dan, hoewel niet als eerste, het beste toewensen met dit doel voor ogen en en-passant een paar kleine ontsierselen aan dit tweede nummer fosforiserend groen verven zodat je in het donker je hoofd niet aan zult stoten.

„Something completely different” lijkt mij een onnodige zijsprong uit het Cultureel gareel.

Om in dit blad politiek, alhoewel niet in diens ware betekenis, er bij te halen? Wij hebben toch reeds onze dagelijkse nieuwsverspreiders, laat aan hen deze platonische beschouwingen over.

Het Culturele vlak is zó groot en zó veelomvattend dat me dunkt dat er meer terzake doende artikelen, stukken en stukjes aan besteed kunnen worden.

Ook hoef je niet over de tengere benen van Hanny te struikelen. Er wordt door zovelen, zoveel over en tegen ónze Antillen geschreven dat je wel een paar nummers Ruku aan te wijden zal hebben.

Mijn goede vriend, het kind dat verwekt wordt draagt meestal het stempel van diens verwekker, maar zij gaan met de tijd in karakter verschillen. En een kind heeft een langzaam groeiproces, maar niet een geesteskind als Ruku; dat ziet het licht en grijpt zijn omgeving en tracht die in zijn ban te houden en daarom dient het stempel van haar verwekker niet al te zwaar op haar te drukken; geef haar een meer heterogeen karakter en niet alleen dat van Fr. Martinus Arion.

Het ga U goed, mijn vriend en Ruku.

E.M. Libier,
Baai Macolaweg, Curaçao

Van alles goede nota genomen, maar Ruku heeft een hekel aan welk gareel ook.
Ruku.

Geachte Redactie,

Bedankt voor het aan de kaak stellen in RUKU 3 van de A.L.M.-misser.

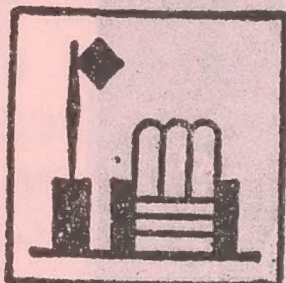
Niet alleen de tekst van de bewuste advertentie is een aanfluiting; de lay-out is ook niet bepaald fraai.

En dit is één geval uit vele.

Naar mijn mening zijn de oorzaken van dergelijke fouten de navolgende:

1. het ontbreken van reklamedeskundigen in de Antilliaanse zakenwereld;
2. de blijkbare afwezigheid van het besef bij een grote groep van de hier gevestigde zakenlui dat goede (en dus meestal vrij kostbare!!) reclame zichzelf honderdvoudig betaalt, terwijl amateuristische (zogenaamd goedkope) reclame meestal slechts een verliespost betekent.

Zolang men niet bereid is voor goede reclame de beurs te openen, zal men zich moeten blijven behelpen met elkaar concurrerende amateurs, en dus met anti-reclame.

fabriek Architectenweg 3-13,

Tel. 35194

en magazijnen Schottegatweg (Oost) 138-140, Tel. 35533

showrooms Schottegatweg (Noord) 35, Tel. 43534

n.v. meubelindustrie

„Hollandia”

Betimmeringen

Complete woninginrichting

Stofferingen

Bij ontwikkeling van een op hoog peil staand Antilliaans reklamewezen, met derhalve een goed inzicht in deze samenleving, zullen blunders als die van de A.L.M. achterwege kunnen blijven.

Aan de enkele maanden geleden geopende Curaçaose Akademie voor Beeldende Kunsten worden onder meer cursussen gegeven in reclamekunde en reklametekenen, zodat binnen enkele jaren vakkundige reklamemensen kunnen worden afgeleverd.

Laten de zakenlieden deze vakkundigen een kans geven om te bewijzen dat met goede, en dus niet goedkope, reclame oneindig veel meer te bereiken valt dan met de zogenaamd voordelige amateuristische rommel.

Met dank voor de aandacht,

hoogachtend,
J.M. Capricorne,
gediplomeerde reclame-ontwerper
Piscaderaweg 118
Curaçao.

(zie blz. 8)

In deze rubriek nemen wij alles op wat niet te lang is en niet beledigend voor personen.

Redactie Ruku.

RUKU IN DE AMIGOE

Overneming van een gedeelte van het artikel: Kwesties van Staatskunde van Frank Martinus, (Ruku IV) in de Amigoe di Curaçao van 13 oktober, werd aanleiding tot een polemiek tussen de schrijver van dit artikel en een Arubaanse advocaat: Mr. Sjiem Fat, die er op een gegeven moment zijn kennissen bij haalde. Een dag nadat Martinus gesteld had dat de rechterlijke macht Papa Godett, toen eenmaal het staatsrechtelijke proces van verkiezing was begonnen en zeker nadat hij tot statenlid was gekozen, op zijn woord, dat hij het eiland niet zou ontvluchten, had moeten vrij laten, kwam, daags na een berechting van de heer Godett, een dergelijke beslissing tot stand, die we niet anders dan bijzonder wijs kunnen noemen. Mr. Sjiem Fat vond het hierna nog nodig in de Amigoe iets op te merken. Daar slaat een wijs man dan evenwel natuurlijk geen acht meer op. Hij zegt: Leve de vrije meningsuiting en gaat dan maar over tot de orde van de dag: De Antilliaanse permanente regisseur, poezie en dergelijke.

F.M.

DRS. H.J. SPROCK †

Wij waren begonnen hem te leren kennen en vinden het jammer dat door zijn plotselinge dood deze kennismaking niet voortgezet zal worden. Er was in zijn persoon zoveel van die progressieve tolerantie die duidt op werkelijke ontwikkeling! Maar deze gemeenschap verliest een grotere vriend: Hij was, en dat herkenden wij direkt in hem, de mogelijkheid van een brug tussen werkgevers en werknemers omdat hij van beide iets had, tussen Antilliaan en buitenlander omdat hij Antilliaan was met een internationaal gerichte studie en misschien ook opvoeding. En hij was in staat deze groepen te beïnvloeden, naar wij hoopten, in progressieve richting. De richting zo men wil van begrip en zelfs verbroedering.

Hij geloofde rotsvast in het particuliere ondernemerschap hetgeen blijkt uit het artikel dat hij in Ruku IV schreef, Stromingen in het Bedrijfsleven, dat hij net niet meer in druk heeft gezien misschien. Het feit, dat dit artikel, zoals hij ons vertelde door het blad van Vereniging Bedrijfsleven geweigerd was, is evenwel kenmerkend voor zijn geavanceerde positie binnen de groep van werkgevers waartoe hij strikgezien hoorde. Meer dan anderen in zijn groep had hij oog voor de wensen en verlangens van de werknemers, meer dan anderen was hij bereid als het moest daarvoor de nodige offers te brengen.

En het beste bewijs van dit alles is de unanieme tevredenheid ten aanzien van sfeer en loon, die er in de Amstelbrouwerij waarvan hij directeur was, heerste. Wij noemden hem een brug: Het was onze bedoeling en we hadden daartoe zijn toestemming, andere economen die zelf geen werkgevers zijn, uit te nodigen met hem over zijn ideeën in discussie te treden, tot profijt van deze gemeenschap. En wij geloven, dat hij niet anders zou hebben gewild. We hopen dan ook dat dit in Ruku of elders inderdaad ook nog plaatsvindt. En ook dat anderen in zijn groep de banier van progressiviteit, zedelijk normbesef en sociaal fatsoen, die nu uit zijn dode handen is gevallen, opnemen en verder dragen.

WERKEN VAN AMADOR PAULO NITA

(geb. 18 augustus 1921 te Curaçao)

Novelles:

- Marianita. Zes drukken. Eerste druk 1943. 20 blz.
 Ora e lusnan a paga. Zeven delen, elk deel 12 blz.
 Rosa Carmen, deel I, 12 blz.
 Su Promer amor. Deel I, 12 blz.
 Olga, 12 blz.
 Pena y amor, 12 blz.
 Drama na seri Pietermaai.
 E homber cu a mata su socio, 16 blz.
 E señorita ku tabata será na Bucuroei. Aruba, 1955, 18 blz.
 E tabata un schutter. 22 blz.
 Jacobo i Maria, 2 delen.
 Lagrimanan di Virgilio, 20 blz. (Vervolg op Olga)
 Machi Dien, Aruba, 1945, 20 blz.
 Shon Carola, 1955. 12 blz. Uitg. N.V. Amigu di Aruba, 1958.
 Chein cu Maria, twee delen, elk deel 24 blz.
 Den Mond di Santa Martha. Willemstad, 1954, 28 blz.
 Drama na seru Fortuna. Willemstad, 1963, 12 blz.
 Dolor di Amor. Willemstad, 12 blz.
 Un drama na fiesta di San Juan. Aruba, 1944, 18 blz.
 Amor di palu blancu, 12 blz.
 Candela na Kintjan, 20 pag. gestencild.

Sociaal-politieke geschriften

- Catalina ta dilanti di porta di Roma
 Pueblo te na unda bo ta bai
 Murallanan di Carke ta yora (grita?)
 Nos lucha pa autonomia
 E Momento ku tur siegu mester mira(?)
 12 blz.
 De Sociale wensdromen van het landskind in de gelijke delen van het nieuwe Koninkrijk. Gedrukt. Willemstad, 1952, 12 blz. met voorwoord en foto van de schrijver. Herdruk 1969.
 De likwidatie van de Nederlandse Antillen. Deel I.
 Aruba, mei 1958.
 Mi tabata dera na Soto. Pamflet.

Oerpeinzingen en Elegiën

- Dilanti tumba di Johan T. Rib.
 Tata paquico... gestencild. 1963, 24 blz.
 Tragedia di Dallas. December 1963, twee delen.
 Mas cerca bo mi Dios. Gestencild. Willemstad, 1950, 12 blz.
 Na mi mama, dedica na Señora Elisabeth La Cruz, 1949, 8 pag.
 Na pia di cruz. Gestencild. 1954, 8 pag.
 Adios mundu di egoismo. Gestencild, Willemstad 12 blz.
 A la orilla del caño de Baranquillita (Binnenwater), Baranquilla 1961.

Kranten en tijdschriften

- Amigu di Aruba. 1952 (geen gegevens)
 Amigu di Aruba. Weekblad in het papiamentu. Verscheen van 1963—1965.
 Igualdad 1950
 La Verdad (geen gegevens)
 (Mogelijk zijn Igualdad en La Verdad dezelfde?)
 Noticiero Portuario, maart 1965, was maar 3 nummers. Tijdschrift van de Algemene Haven Unie van welke bond Nita op 22 maart 1965 secretaris werd. (De gegevens zijn uit een bibliografie die F. Martinus in opdracht van het ministerie van onderwijs samenstelt en die haar einde nadert).

Opmerkingen

Op talrijke plaatsen op de Antillen heeft Nita, die als schrijver door Cola Debrot is genoemd in Literatuur in de Nederlandse Antillen, door F. Martinus in Nederlandse Antillen in de Actualiteit en die voorkomt in de Encyclopedie van de Nederlandse Antillen, zijn schrijvershop gehad. De grootste activiteit als schrijver ontplooid hij rondom de jaren vijftig, toen hij van zijn kleine novelles, die elke week verschenen en die vooral in de buitendistricten van Curaçao en Aruba veel aftrek hadden, leefde. Ze kostten tussen f 0,50 en f 1,—. Zelden hebben wij zoiets romantisch meegemaakt als de shops die Nita had in de

IJzerstraat op Otrabanda, in de keukenstraat en Punda, waar nu de zaak voor Antilliaanse klederdrachten gevestigd is en aan de Waterweg 4 op Aruba, waar hij vooral de Amigu di Aruba uitgaf. Vele van zijn boeken heeft hij uitgegeven onder de eenpersoonsuitgeverij met hemzelf aan het hoofd: Casa Editorial 'Emile', tenslotte gevestigd aan de Noord-Roozendaal weg 9, waar hij na getrouwd te zijn, definitief is gaan wonen.

Het romantische van Nita's workshop was, dat het er altijd een open huis was voor allerhande schrijvers en dichters die hem hielpen met het technisch samenstellen van zijn boeken (zo nu en dan debuteerde er ook een schrijver bij hem, zoals Jan Pinedo en Jan Bartolomé) en soms zelfs ook met het verkopen, ook schrijver dezes. Belangrijker dan bijverdienste was bij dit verkopen de romantiek van met een groep jongens in de buitenwijken gedropt te worden en al huis aan huis verkopende naar de stad toe te lopen. Totdat onze ouders aan deze vorm van plezier een einde maakten.

Nita heeft ook talrijke gedichten ge-

schreven, maar bij ons weten nooit een afzonderlijke bundel uitgegeven. Men vindt ze verspreid in zijn kranten en in zijn novellen. Niet zelden wordt het zo voorgesteld dat ze door de hoofdpersoon worden gemaakt. Als het gemoed van deze, zogezegd, van emoties overstroomt.

Een van de gedichten, dat ons uit Nita's workshop periode is bijgebleven is „Olga” dat wij uit het hoofd hier citeren:

OLGA

Olga, Bo 'n ta korda e dia
Kon ba demonstra bo simpatia
Den nos primer enkuentro personal?

Olga hinter anochi
Ta un tormento
I madrugada un sufrimentu
Pa mi pober kurazon

Olga, ay Olga, anto dia atrobe lo ta leve
Nochi meskos
Dushi suave i ketu
I bida agradabel
Pa nos dos.

ROYAL
CROWN
COLA

ROYAL
CROWN
COLA

EMBOTEYA DEN BOTTER DI 10 oz. (0.296 l)

PA E FABRICA MAS BIEW DI ANTIYAS

BRITANIA INC. TEL.: 12378 - 12678

In die tijd droeg Nita geen uniform en was hij een grote bewonderaar van Voltaire en Rousseau (Casa Editorial Emile); vooral de eerste zal een grote en blijvende invloed op hem hebben gehad. Het zou daarom interessant zijn de overeenkomst tussen Voltaire en Castro na te gaan!

„Is de Nita waar U het over heeft, vroeg een meisje ons bijna verschrikt, toen we onlangs voor een school een inleiding over de Antilliaanse literatuur hielden, dezelfde Nita van Frente di Obrero?”

Het is zo. Aan de tekening van de Antilliaanse sociaal-economische situatie, kunnen wij er aan toevoegen, is sinds zijn Sociale Wensdromen van het landskind en het onafgemaakte Likwidatie van de Nederlandse Antillen, ondanks het geschrijf van alle anderen, niets nieuws toegevoegd. Niemand heeft volgens ons een scherpzinniger analyse van deze situatie gegeven, dan hij vooral in zijn onafgebleven: De Likwidatie van de Nederlandse Antillen, een boek, dat helaas, zeer zeldzaam geworden is.

Ten aanzien van Sociale Wensdromen van het landskind, dat naar men zegt indertijd bij grote hopen door de Shell is opgekocht en waarschijnlijk vernietigd, staan de zaken beter. Nita heeft het boek, met een nieuw voorwoord en als een uitgave van Frente di Obrero, pas weer uitgegeven. De oorspronkelijke foto van hemzelf met grote sigaar in de mond is aangevuld door een nieuwe: Nita, Godett en Brown, in Castro-uniformen. Wat men ook van de uniformen mag denken, het zal het eerste teken van een geschreven Frente-programma zijn.

Frank Martinus.

Nieuwere publicaties:

Guillermo Rosario: Obrero Lanta. 16 sonnetten in het papiamento met arbeid en arbeiders als onderwerp. In een oranje omslag.

W.F. Hermans: De laatste resten tropisch Nederland. Een verslag van Hermans' reis als 'Nederlandse cultuurdrager' door Suriname en de Nederlandse Antillen. Het wordt in dit nummer van Ruku besproken.

Uit Suriname bereikten ons

Orlando: Onze Misdaad van Zwijgen, gedichten.

P. Marlee: Fluidum, gedichten; met een voorwoord van Shrinivasi.

P. Marlee: Ph-7.

Benny Ch. Ooft, een novelle, getiteld: Avonden aan de rivier.

Uit Amerika:

Black Americans, een uitgave van de NAACP, met tekst van Jon Kurt Wilkman.

Naar verluidt is Frantz Fanons "The Wretched of the earth", het boek dat predikt dat geweld het enige middel is om de bevrijding van het kolonialisme te bewerkstelligen, dit jaar zelfs op de literatuurlijst van een kweekschoolleerling voorgekomen. De Antillen geraken dus definitief uit hun isolationisme.

RUKU-LEZERS (vervolg)

Zekerheid dat het in de andere afdelingen van de A.L.M. beter gesteld is, hebben we niet: De aanwijzingen in de vertrekhal zijn onvoldoende; het is niet nodig dat de meisjes van de balie zelf de zware koffers op de rolbaan tillen terwijl er ten aanzien van de beschikbare plaatsen tussen het passagekantoor in de stad en de balie op de luchthaven, een soort opzettelijke kortsluiting bestaat. Grote waakzaamheid blijft voorlopig ten aanzien van de A.L.M. geboden.

SARTRE

Ik ben een bioscoop, waarin de stomme film speelt van mijn leven. Ik zit op de eerste rang en kijk naar het doek van mijn bewustzijn. Ik zie de weerschijn van mijn verlangens. Ik laat de film maar draaien en jaag op de schimmen die mijn hersens hebben opgenomen. Ik wil mij ontworstelen aan de wurgende greep van mijn eenzaamheid. Ik probeer mijzelf op de gevoelige plaat vast te leggen om zo een onafhankelijk bestaan te gaan voeren. Maar al lukken mijn opnamen goed, het uiteindelijk resultaat is een ongrijpbare projectie. Mijn leven blijft een dwaze en onzinnige vertoning.....

x x x

Tenzij wij deze zwijgende film laten spreken en onze opvattingen met woorden aan anderen laten horen. Het leven blijft een film zonder tekst en uitleg, een projectie zonder zin, zolang je het bekijkt zonder je uit te spreken. Het uitspreken is de zin er van.

Kome ku **RUKU**

Eet met **RUKU**

BAKIJOW STOBA

1 libr di bakijow sin wesu,
(Si e tin wesu, mester limpyé)
1 sibajo,
2 djente di konofló,
1 tomati,
un tiki pepr,
un tiki netumuskat,
2 kuchara grandi di manteka,
1 kuchara grandi di zeta dushi,
1 libr di batata,
aseytuna,
alkapara,
piki,
RUKU.

Ta korta e bakijow na pida pida, basha awa kayente riba dje, lagu'é trek, basha e awa afó, pon'é herebé den otro awa, bolbe basha e awa aki afó.

Awor e ta baj kandela ku tur su speserey-nan p'e baj smor den e manteka ku e zeta. Ta pon'e smor na kandela abow. Ora e bakijow a bira un poko moli, ta pone e batatanan aseka laga nan kushi huntú ku e bakijow. P'e kuminda aki hanja su koló bunita nos ta tira un tiki RUKU.

(Su kos di kom'é ku ne ta "Funchi")

(Ta pone e simiyanan di Ruku den un panchi chikitu den zeta dushi riba kandela. Asina e zeta hanja un bunita kolo dje Ruku, ta bah'é foj kandela)

KONGKONGBR STOBA

1 libr de karni di kabritu
(bestya chiki),
2 libr di kongkongbr,
(kortá chikitu i labá tres bya pa kita e pipitanan)
1 libr di batata, (kaská)
2 rama di siboyo largu, (kortá chikitu)
pida pitiseli,
1 tomati chikitu,

GESTOOFDE KABELJAUW

1 pond Kabeljauw (zonder graat)
1 ui
2 stukjes knoflook
1 tomaat
1 theelepел peper
1 snuffjes nootmuskaat
2 eetlepels boter
1 eetlepel slaolie
1 pond aardappelen (geschild)
wat olijven
kappertjes
Zuur (Pickles)
RUKU.

De schone kabeljauw wordt in stukjes gesneden. Heet water er over heen gieten, water weggooien, in schoon water wat laten koken, water weer weggooien.

Nu wordt hij opnieuw aan de kook gebracht met alle specerijen, in een weinig water met boter en slaolie. Op een laag vuurtje laat men de kabeljauw smoren. Goed in de gaten houden dat het vocht niet droogt, dus wanneer nodig een weinig water toevoegen. Wanneer de kabeljauw iets gaar geworden is, worden de aardappelen bij gevoegd om samen met de kabeljauw gaar te koken. Om dit heerlijke zee gerecht een mooie kleur te geven voegen wij wat RUKU toe.

(In een klein pannetje worden de (rode) Ruku-zaadjes gedaan, met slaolie op het vuur. Afzetten wanneer de slaolie rozigjes is geworden)

GESTOOFDE KOMKOMMERTJES

1 pond geitenvlees
2 pond komkommertjes,
(in kleine stukjes gesneden en drie keer gewassen om er de kleine pitjes uit te halen)
1 pond (geschilde) aardappelen
2 bosjes prei
1 takje peterseli
1 kleine tomaat

un tiki netumuskat,
 un tiki pepr,
 promente pika na smak
 2 kuchara grandi di manteka,
 1 kuchara grandi di zeta dushi.
 ½ libr di karni sá,

(ku ta pone freska promé, korta na pida pida, herebe un poko p'e bira un poko moli)

(No tin mesté di salu, pasobra e karni sá mes ta saka salu)

RUKU.

Ta laba e karni di kabritu bon ku awa ku binagr.

Den e manteka ku e zeta dushi, ta pone e karni aki smor ku tur su temperunan. Paga tinu p'e wea no seka. Segun tin mesté ta pone un poko awa aseka i lag'e sigui kushiná na kandela abòw. Ora e karni ta mitar moli, ta pone e kongkongbr i e karni sá, laga sigui kushina, i na final ta pone e batatanan herebé den e mes un wea aki, di manera ku nan tambe ta hanja smak dje kongkongbr stobá.

Pa duna e kuminda di nos aki su toke final, nos ta tira su sun tiki RUKU. (Nos ta kom' é ku "Funchi").

SOPITU

Tin mesté di:

1 libr di karni sá,

(ku ta korta na pida pida, pone freska den awa durante 1 ora, basha e awa fó, bolbe lab'é bon trobe).

1 koko seku,

(ku ta raspa, pone un tiki awa aseka pa primi e lechi. Nos ta uza e lechi so.)

4 masbangu grandi fresku,

(ku ta pone ku un tiki salu riba papel di was riba un planchi den fornu pa nan hasa bon. Ta limpya e masbangu nan bon, pa nan keda na pida pida.)

1 siboyo i 1 tomati,

(ku ta hasa den un tiki manteka i un tiki zeta dushi, djis un poko asina, es ta pa nan no keda muchu fet.)

een snufje nootmuskaat
 een snufje peper
 "Promente pika"
 2 eetlepels boter
 1 eetlepel slaolie
 1 pond gezouten vlees,

(dit moet eerst in stukjes gesneden worden en 1 uur in water staan om zout te verliezen. Dit water moet dan ook 3 keer ververst worden. Verder eerst een beetje gaar koken vóór verder gebruik)

(Dit gezouten vlees geeft het nodige zout aan dit eten, zodat er meestal geen zout bij hoeft)

RUKU.

Het geitenvlees wordt goed gewassen met water en azijn, in stukken gesneden. Dit wordt met alle specereien op een laag vuurtje gesmoord in de boter en de slaolie. Opletten wanneer nodig wat water toevoegen om aanbranden te voorkomen. Wanneer het geitenvlees half gaar is, doen wij er de komkommertjes en de half gaar gekookte gezouten vlees bij. Nog even door laten sudderen. De geschilde aardappelen toevoegen en alles samen gaar laten stoven.

Om dit heerlijke Antilliaanse gerecht een mooie kleur te geven, doen wij er een beetje RUKU bij. „Kongkongbr stobá” wordt met Funchi gegeten.

SOPITU

1 pond gezouten vlees,

(in stukjes verdelen, in water laten trekken gedurende 1 uur, water weggooien en weer goed wassen)

1 cocosnoot,

(raspen, een beetje water bij doen om er de melk uit te knijpen)

4 verse masbangu, (groot)

(met een weinig zout leggen wij deze visjes op vetpapier op een bakplaat in de oven om goed te laten bakken) (Schoonmaken en dan in stukjes (niet te klein) verdelen)

1 ui en 1 tomaat,

(In een weinig boter en slaolie even bakken)

mitar promente pika,
 un tiki netumuskat,
 1 telep di hugo di lamunchi,
 1 kuchara grandi di harinja di funchi hel,
 (ku nos ta brua promé ku un tiki awa,
 promé nos uz'é.

RUKU.

Den un tiki manteka i un tiki zeta dushi ta hasa e tomati i e siboyo, es ta pa nan no keda muchu fet.

Awor ta pone awa aseka pa herebé e karni sá aden. Ora es aki ta birando moli, ta basha e lechi dje koko aden.

Kaba ta pone su netumuskat e harinja di funchi hel ku a brua promé ku un tiki awa. Esaki ta pone na poko poko segun ta mira e diki dje sopi. Ta lagé herebé. Ora e sopi kuminsa mara ta pone e Masbangu aden, ku su hugo di lamunchi i su promente korta chikitu.

E masbangu ta tira te na último, p'e no garna. Ta lag' e un poko mas na kandela p'e piská saka smak.

Ora e sopitu ta kla ta tira un tiki zeta di Ruku den dje pa dun'é bunita koló.

½ Spaanse peper,
 (In kleine stukjes snijden)

een snufje nootmuskaat,
 1 theelepél lamoenchi sap,
 1 eetlepel gele funchimeel,
 (vóór het gebruik eerst aanmaken met een beetje water)

RUKU.

In weinig boter en slaolie de ui en tomaat even bakken.

Water hierbij voegen om het gezouten vlees te koken. Wanneer dit half gaar is, de kokosmelk toevoegen. Vervolgens nootmuskaat. Wanneer het vlees bijna gaar is de aangemaakte funchimeel bij kleine hoeveelheden bijvoegen. Laten doorkoken.

Wanneer de soep dik begint te worden, de masbangu toevoegen, met de lamoenchi en de Spaanse Peper ("promente").

Nog even op het vuur laten voor de extra masbangu smaak.

Voor de mooie RUKU kleur een weinig bereide Ruku.

CURAÇAO

Eiland, kom dichterbij,
 waar is mijn hart? Kom,
 dat ik het bloed in je ader zie,
 het witte bloed van zeeschuim,
 veel dunkorrelige, zoute zeeschuim
 als bier zich morsend over heel je
 klein lichaam.

Eiland, jouw bloed is mijn bloed,
 kom dichterbij opdat ik nog even leve,
 Curaçao, kom dichterbij, eiland,
 spat je vies geschuim in mijn ogen,
 opdat ik nog eenmaal blind worde
 aan deze verre schrijftafel.

Eiland, kom dichterbij —
 Daarboven brokkelde mijn hart al
 alsof het tippelde aan je noordkant.

F.M.A.

Leiden 1964.

RUKU PASPOORT

Omslag : Ph. Rademaker

Druk : Scherpenheuvel

Redacteur-uitgever:

Frank Martinus,
 Pietersteeg 1, Curaçao

Secretariaat : Postbus 783;

Mej. Migdonia Maria

Prijs p. num.: f 1.50.

Verkoop : R. Rumay, Tel. 25052

Abonnementsprijs voor 1969 f 8,—

te storten op girorekening
 no. 375586 ten name van
 Ruku.

Banken : Algemene Bank Nederland
 en Maduro & Curiel's Bank.

Abonnement voor Nederland (luchtpost)
 f 15,— Ant. Crt. (Zes
 nummers).

Ongesigeneerde artikelen, gedichten, opmerkingen enz. zijn van Frank Martinus Arion; de recepten in dit nummer zijn van een Curaçaose huisvrouw.

Ruku neemt werk aan in het papiamentu, Nederlands, Engels en Spaans, bij voorkeur getikt met dubbele spatie.

Alle rechten voorbehouden.

TONEEL ALS SCHOOLVAK: *De enige manier om een beroepstoneel op de Antillen te kweken.*

Wij doen voortdurend verrassende ontdekkingen. Beter gezegd, telkens in ons dagelijks leven op dit bizarre eiland van ons valt ons een licht te binnen, vinden wij een stuk dat ons de puzzle van de Antilliaanse anti-cultuur beter doet begrijpen en ons dichtert bij de culturele omwenteling brengt. Zo valt het ons te binnen, dat wellicht het grootste obstakel tot het kweken aan een beroeps toneelcorps hier, in de eerste plaats nergens anders ligt dan in het geloof van onze huidige toneelspelers zelf in de beoefening van toneel als kunst en niet bij de culturele instellingen alleen. Met andere woorden, al jaren zijn we bezig ons hoofd aan de situatie hier te stoten, omdat de Antilliaanse amateurspelers, eenvoudig niets anders en vooral niets meer willen dan het beoefenen van eigen hobbies. Zoals er mensen zijn die zich bezig houden met het verzamelen van postzegels. Of munten, zij het dat genoemde hobbyisten hun hobbies gratis plegen te tonen, terwijl onze spelers het maar goed vinden dat voor hun verpozingen betaald wordt en vaak nog duur ook. De meesten van de huidige spelers, die we zo tegenkomen en met wie we in ernst over toneel praten, snappen eigenlijk niet eens waar wij het over hebben. Het beroepsspel schrikt hun uitermate af, omdat zij onmiddellijk denken aan het salaris, dat volgens hen onmogelijk betekenisvol zal kunnen zijn. Voorts hebben deze amateurspelers doorgaans vaak zo veel hobbies (waarin zij nooit bijzonder uitmunten) dat men zich afvraagt hoe zij het volhouden. En we beginnen te vermoeden dat de generatie toneelspelers die wij op het moment hebben uit een stelletje wanhopige lieden bestaat, die eigenlijk met hun tijd geen raad weten en daarom de gezelligheid van de grote groep zoeken en die natuurlijk houden van de feesten na de opvoeringen. Altemaal goed en wel. Vrijheid blijheid. Het begint evenwel bij ons te dagen, dat uit deze generatie amateurspelers zeker niet de Antilliaanse beroepsspelers van de toekomst zullen komen. Deze spelers, zo lijkt het ons zoeken in toneel in de eerste plaats ontspanning. De werkelijke toneelspeler daarentegen zoekt en houdt van de inspanning, die het toneelspelen van hem vraagt. Overtuigd van de culturele boodschap, die het toneelwerk waarin hij speelt bevat, wil hij zich tot

het uiterste inspannen om deze aan het publiek over te brengen. En hij ontleent zijn voldoening, zijn levensvoldoening, aan dit zo goed mogelijk te hebben gedaan. Zijn geloof in de waarde van kunst is hecht, even hecht als het geloof van een priester in de godheid die hij dient. Het feit, dat bij onze amateurspelers, en misschien per definitie bij alle amateurspelers, dit geloof ontbreekt, maakt hun daarom eigenlijk van te voren al ongeschikt om zelfs maar over beroepskunst te denken, laat staan haar uit te voeren. Het zijn eenvoudig geen kunstenaars, al zijn het natuurlijk voor mijn part alle zeer aardige mensen.

Ik kom hiermee aan een belangrijke vraag, die eens goed en duidelijk in onze gemeenschap gesteld en beantwoord moet worden. En dat is: Hebben we op de Antillen een beroepstoneel nodig en zo ja waarom? Ik meen van wel en in de eerste plaats omdat beroepstoneel een belangrijke dienende taak heeft in de maatschappij, die in twee aspecten uiteen valt: opvoeding en voorlichting. En ik meen, dat wij in de fase van ontwikkeling waarin wij ons bevinden, nooit genoeg kunnen hebben aan opvoeding en aan voorlichting. Het opvoedende aspect houdt in, dat het toneel ons met de levenswijsheden van de meest uiteenlopende volken en in hun verschillende tijden in contact brengt. Van Lope de Vega en Calderon tot Ibsen; met Afrikaanse inzichten, Amerikaanse en Caribische. En het voorlichtende aspect, dat met het eerste sterk verbonden is, houdt in, dat wij in contact worden gebracht met de levensopvattingen, die in onze eigen tijd in de verschillende landen en in de verschillende toneelstukken worden verwerkt. Dat zijn zo de voornaamste taken van beroepstoneel. En tot vervulling van deze taak is het in staat omdat het bij de stukken die gespeeld worden uitgaat van de stukken die voor het publiek voor wie het speelt het meest nuttige kunnen zijn. Men maakt dus een zinvol repertoire en speelt niet zomaar stukken voor zijn eigen plezier.

Een gemeenschap kan dit artistiek medium dat misschien nog veel meer functies heeft, niet ontberen. Een gemeenschap tenminste dat wil leven en bewegen; die er van houdt met het standpunt van andere volken in contact te komen om daardoor haar

eigen standpunt duidelijker te zien en eventueel te verbeteren. Een gemeenschap die zich zelf ook op het toneel graag ontleed ziet. En ook dit is een voorname functie van het toneel.

Wij moeten dus een beroepstoneel op de Antillen hebben omdat het onze gemeenschap in talrijke aspecten ten goede zal komen. Tegelijkertijd zullen wij ons publiek, dat totnogtoe maar denkt dat toneel louter en alleen een soort lachfilm moet zijn, met geen enkele andere functie dan te amuseren, beter en juist moeten voorlichten over het medium toneel zelf, hetgeen misschien door lezingen en dergelijke zeer goed binnen buurtcentrum verband zou kunnen. En op de scholen.

Toneel met haar wijdvertakte functies, waarmee wij op de Antillen nauwelijks kennis hebben gemaakt, omdat er hier nog **nooit** een beroeps Antilliaans korps heeft geopereerd, kan alleen op scholen op de juiste wijze aan een nieuwe generatie worden onderwezen. Het lijkt ons goed dat men om in Mavo stijl te denken, na de eerste brugklassen hiermee begint. En dat twee tot drie jaren volhoudt. Inplaats van allerehande zogenaamde expressievakken die men tegenwoordig geeft, en die vooral het euvel hebben dat ze nog meer amateurs kweken straks, met hun eeuwig trieste oppervlakheid. Neen, wanneer toneel als vak op onze Mavo en Havo een duidelijke keuze mogelijkheid wordt, zijn we automatisch op weg een beroepscorps toneelspelers te kweken.

Want na bijvoorbeeld gedurende twee tot drie jaren toneellessen te hebben gehad, kan een leerling in de twee laatste jaren, indien hij toneel kiest de studie op meer specialistische wijze aanpakken. **Hij rondt de Mavo of de Havo af, als gediplomeerd toneelspeler.** Het een en ander hoeft niet veel te verschillen, voorlopig althans, van de wijze waarop tot voor kort onze onderwijzers, via de zgn H.B.S.-C, tot onderwijzers werden opgeleid.

Men zou per jaar zeker een kleine groep spelers van tussen de 18 en de twintig jaar kunnen afleveren, met welk groep het korps gemakkelijk opgebouwd kan worden. We laten Nederland stikken met zijn moeilijke drukke gedoe van vooropleidingen, die toch nergens mee te maken hebben en gaan op onze eigen manier aan de slag. De vakantie-houdende regisseurs, die de Sticusa zendt en die overdag nooit iets anders doen dan aan de beach liggen (want overdag wordt

door de heren en mevrouwen amateurs, die natuurlijk werken, toch niet geoefend) kunnen als leraren aan de Mavo Scholen optreden, zeker in de bovenbouw van die scholen, terwijl misschien ook leraren uit de omliggende landen zullen zijn aan te trekken. Niemand zal deze regisseurs hun bijverdiensten in de avonduren miskennen. In ieder geval zullen we op deze wijze onze eigen beroepsgezelschap volledig hebben opgebouwd. Degenen die de toneelrichting kiezen zouden goed moeten zijn in drie of zelfs vier talen. Dat is in onze positie misschien de enige vereiste. Het papiamentu, het Nederlands, het spaans en het engels. Zodat ze niet alleen op de Antillen, maar ook in de omliggende gebieden eventueel kunnen spelen. Dat er voor een kleine groep beroepspelers hier geen brood zou zijn, weigeren wij vooralsnog te geloven. Voor velen, niet in het minst de meisjes, zal het bestaan veel lonenender zijn, dan het lopende band werk bij de Texas instrument, of winkelmeisje en dergelijke, terwijl de toneelspelende jongens misschien ook verder kunnen komen dan gevangenebewakers, of agent en dienstplichtige-bijwijze-van-werkverschaffing.

In een vorig nummer van Ruku zeiden we reeds, dat de televisie op prachtige wijze een dergelijke groep in stand zou kunnen houden met een kijkgeld van maar tien gulden per jaar, dat iedereen — de mite zegt in ieder geval dat we toneelminded zijn — graag zal willen betalen. De mogelijkheid van het spelen in het engels b.v. een keer per week, zal een bescheiden maar ongetwijfeld zinvolle attractie zijn. Ge zult zien hoe snel het volk op deze wijze ontwikkeld raakt.

P.S. De oorzaak van de volkomen verkeerde politiek die men op de Antillen denkt te gaan voeren op het toneel schijnt overigens te liggen in een artikel van een zekerere v.d. W. in een nummer van Culturele kroniek (ter ziele) van november 1964: We kunnen U de de euvelscheppende zinsnede niet ontzeggen: „dat er behalve de zo aan de Antillen verknochte Henk Ulsen ook andere beroepspelers gevonden kunnen worden om in de komkommertij van het Nederlandse theaterleven hier een werkvakantie door te brengen en de rol te spelen waarin hij of zij in het afgelopen seizoen sukses oogstte”.

J. C. PROVENCE

*Stimulans
van Bonaire.*

Vijftien jaar geleden gaf een Curaçaoenaar aan Jose Cornelio Provence een prent van de zaligverklarde Venezolaanse medicus Jose Gregorio Hernandez met de woorden: *Hose, ata bo tokai ku ta bai bira santu.* (*Hose, je naamgenoot die men van plan is heilig te verklaren*). Het direkte gevolg van deze vrijgevigheid is dat er nu in de tuin van het huis van Provence, een buste staat van de dokter van de armen, zoals deze Hernandez in de wandeling en terecht genoemd wordt. De buste is het vorige jaar op 26 oktober onder grote belangstelling, met een mis, gewijd. En dit jaar is het eenjarig bestaan van de buste op 26 oktober, geboortedag van de zalige, hier weer plechtig gevierd. De zevenveertigjarige Provence, die brievenbesteller is van beroep en een bundel gedichten heeft geschreven: *Versos y Cantica*, raakt over zijn zalige dokter niet uitgesproken. Hij heeft een gebed gecomponeerd en een korte levensbeschrijving, die hij aan vereerders van de zalige uitdeelt. Verder heeft hij met groen inkt geschilderde beeltenissen van de man in zijn tas. Op zijn enveloppes stempelt hij, ook weer in het groen: J.C. Provence, Dr. Jose Gregorio Hernandezweg 73a, Quinta Coromoto. Tel. 4288, Antriol, Bonaire, A.N., met een afbeelding van de dokter erbij natuurlijk.

Hij heeft namelijk gedaan gekregen, dat het bestuurcollege van Bonaire, de weg waaraan hij woont naar zijn zalige dokter noemde. Achter op zijn brieven stempelt hij, ook weer in het groen: *When you are visiting Bonaire, do not forget to visit the sanctuary of Dr. Jose Gregorio Hernandez, Servant of God.* Hij heeft dus ook een oog voor het Bonairiaans toerisme.

We merken op tijdens een kort bezoek aan deze hartelijke man, die, behalve voor een tikje hardhorendheid, in prima gezondheid is, dat wij het een beetje huiverig

zouden vinden, zo'n sanctuarium vlak bij ons huis te hebben, temeer omdat er voortdurend mensen de zalige dokter hun wensen komen voorleggen. En waarom hij het niet op een openbare plaats heeft doen plaatsen. Zijn antwoord bevredigt ons, hoewel het onze huiver niet geheel verdringt: Om te voorkomen, dat baldadige (jonge) lieden de buste, zoals inderdaad met dergelijke dingen op de Antillen nog vaak gebeurt, zouden profaneren.

Behalve de oppervlakkige gift van de Curaçaoenaar, blijken er meer redenen te zijn, die van Provence een bijna fanatieke vereerder van de Venezolaanse zalige maakt. (Vijftien jaar lang heeft hij zich beijverd om de f 1500 voor de buste bij elkaar te krijgen.)

De president van Venezuela, Cypriano Castro en de bisschop van Caracas, Juan Batista Castro, broers van elkaar, die in Hernandez' leven de rol speelden die geestelijke en andere gezagsdragers in het leven van zaligen en heiligen krijgen te spelen — bladvulling — zijn zijn grootomen geweest; broers van zijn grootmoeder.

Provence, die op 15 september 1922 in Venezuela geboren werd uit een Venezolaanse vader en een Antilliaanse moeder is getrouwd met een Bonairiaanse en heeft een zoon, die weer een reden is voor zijn toewijding aan de dokter van de armen, omdat hij gelooft dat deze zoon, die pas laat in het huwelijk geboren werd, hem en zijn vrouw op voorspraak van de zalige gegeven is.

Maar hij heeft nog meer redenen voor zijn religieuze toewijding nl. het aanzien van Bonaire voor welk eiland hij alles over wil hebben, sinds hij het definitief als zijn tweede vaderland is gaan beschouwen. Vandaar dat hij hoopt, dat de dokter van de armen spoedig heilig verklaard wordt. „Dan”, zegt hij „is Bonaire binnen”. En waarom niet? vinden we. Misschien is Bonaire wel voorbestemd om middels een sanctuarium tot economische bloei te komen, zoals Curaçao en Aruba door de olie. Het zou zeker ook overeenkomen met het kalme reverentievolle karakter van de Bonariaan. Provence zal in ieder geval niets nalaten, hebben we de indruk, wat deze heiligverklaring kan beïnvloeden. Hij is in staat, zo hij het nog niet gedaan heeft, een brief over aan de Paus te schrijven om deze zaak te bespoedigen, want als deze vrijmoedige dichtertelijke figuur zijn zinnen ergens op heeft gezet, gaat hij niemand uit

de weg en benadert hij iedereen. Hij staat er voor bekend op zijn eiland, dat hij in gesprekken vaak koesterend betitelt met „arm Bonaire”. (Pober Boneiru).

Zijn grote belangstelling voor de zalige dokter deelt hij overigens met zijn oudste liefde, het vak van brievenbesteller, tot welke Gilde hij zelf al eenentwintig jaren behoort. En welk dichter kan zich een beter beroep toewensen dan die van brenger van het woord?

Op dit gebied heeft hij pionierswerk verricht. Eenentwintig jaren geleden waren er namelijk nog geen brievenbestellers op Bonaire. Beter gezegd, brieven werden niet besteld, maar door de bewoners, op dagen dat er post was, op het postkantoor te Playa afgehaald. Urenlang moest de menigte wachten, terwijl de namen van de gelukkigen werden afgeroepen. Tegen deze primitieve situatie kwam Provence in opstand. Hij begon er mee brieven voor anderen mee te nemen. Daarop diende hij een verzoek — hij werkte toen in de nog bestaande winkel van zijn vader, die hij nu geërfd heeft — om als brievenbesteller in dienst van het land te komen, om aldus de posterijen op Bonaire te stichten. Teleurgesteld omdat men hem bijna drie jaar op antwoord liet wachten, vertrok hij naar Venezuela, waar men hem na verloop van deze periode met aandrang verzocht naar Bonaire terug te keren: De eerste brievenbesteller van Bonaire kon niemand anders zijn dan degene, die het initiatief tot het instellen van de dienst posterijen had genomen, vond men.

Hij hielp daarna mee de hulpkantoren van deze dienst op te richten, op Rincon, Antriol, Nikiboko enz. Nu bestelt hij zelf geen brieven meer, maar zit hij binnen op de postpakketten afdeling te Playa, wat hem niet bevalt, ondanks het feit, dat het werk voor hem nu lichter is: Hij is, wellicht als de meeste dichters of dichterlijke naturen, een man van de open lucht, de vrije natuur.

Voor de brievenbestellers wil hij nu gedaan krijgen, dat er een aparte dag voor dit beroep komt, in overstemming met de gewoonte in zijn eerste vaderland, waar de verschillende beroepen, ieder hun aparte dag hebben. Hij heeft al een vlag ontworpen, voor zijn Gilde, waarvan de kleuren de omgekeerde volgorde hebben van de vlag die hij ook voor zijn zalige dokter heeft ontworpen. Maar dat is natuurlijk een bijkomstigheid. Het zal hem in dit nieuwe

streven wel moeilijk gaan, want er bestaat al een algemene dag van de arbeid op de Antillen. Dat hij het niet krijgt is van te voren echter niet te zeggen. Hij heeft tenslotte bewerkstelligd dat de geestelijke autoriteiten die — oorspronkelijk de noodzaak daarvan niet zagen — er toe over zijn gegaan te Kralendijk een tweede kerk te bouwen.

Ook het direkte culturele werk heeft de aandacht van onze brievenbestellende dichter — hij denkt vooral aan een centrum van onderwijs voor de jeugd uit zijn buurt. Zijn projecten op dit gebied hebben evenwel hun vorm nog niet gevonden, omdat het officiële buurtcentrumwerk op Bonaire net van de grond begint te komen, op initiatief van de bescheiden multioonderwijzer: Toré. Het is overigens wel typerend voor Provence, dat hijzelf kosteloos aan deze nieuwe beweging op Bonaire een gebouw heeft afgestaan, dicht bij zijn winkeltje: Aki mi ta!

Met het C.C.B. (het culturele centrum Bonaire) heeft hij geen contacten.

Provence stuurde Ruku het volgend gedicht:

BIBA NANZI

Deel I

SERIE VOLKSVERHALEN

uit de

NEDERLANDSE ANTILLEN

vanuit het Papiaments naverteld.

door

J. DROOG

Verkrijgbaar bij:

Todos difuntos

2 NOVEMBER

E dia 2 di NOVEMBER
un dia tan grandi
pa tur nos DIFUNTOS
cu ta sosega na PAZ. -

Mescos cu tur SANTO
cu tambe tin nan dia
cu ta 1 di November
cu nos ta celebrá. -

P'esay den SANTANA
tur parti na MUNDO
ta recordando es dia
tan grandi aki. -

Nos CORAZON ta tristo
di mira e momento
cu nos mester bishita
e TUMBA queri. -

Aya ta sosegando
un alma tan noble
un recuerdo tan grandi
den nos CURAZON. -

Cuanto Amante
cuanto Esposas
Cuanto Esposos
y cuanto Amor. -

Aya MAMA y TATA
Ruman y Sobrina
nan tur ta sosegando
den e sonjo di AMOR. -

Rico y Pober
tur sorto di hende
mester bai un dia
hunto cu nan. -

Esaki ta un castigo
cu nos tur tin cu paga
pordon nos no tini
di por paga p'e. -

J.C. PROVENCE.

Het entoesiasme van Provence voor Hernandez is zo groot, dat hij het jammer vindt dat zijn tweede voornaam Cornelio is en niet Gregorio, waar ze volgens hem in klank toch op lijkt. Dit euvel heeft hij drastisch verhelpen door zijn onlangs geboren tweede zoon Jose Gregorio (Provence) te noemen!

Tjecho-Slowakije en de Nederlandse Antillen

Tjecho-Slowakije tegen de Nederlandse Antillen, met Miep Diekman als scheidsrechter! Elk verband tussen deze twee landen lijkt op het eerste gezicht namelijk zo vergezocht, dat men het eigenlijk alleen bij een voetbalwedstrijd of iets dergelijks zou verwachten. Maar de zaak zit zo in elkaar: De schrijfster van kinderboeken Miep Diekman, die vier en veertig jaren geleden *op de Antillen geboren werd*, dochter van een commandant van de politietroepen, heeft met de zesendertig boeken die ze geschreven heeft, over de gehele wereld een enorm succes. Haar boeken en zijzelf zijn onderscheiden met de hoogste bekroningen en haar boeken worden in twaalf landen geregeld vertaald. Een groot aantal van deze beroemde kinderboeken speelt zich nu af op de Antillen en hebben Antilliaanse figuren, figuurtjes is beter, tot middelpunt.

Dit maakt, dat Miep Diekman vindt dat zij haar succes aan de Antillen te danken heeft. En ze wil nu iets voor de Antillen terug doen. Ze wil via de vertalers van haar eigen werk en met haar behendigheid in de uitgeverwereld gedaan krijgen, dat ook werk van Antillianen komt in de landen waar haar boeken komen. En Tjecho-Slowakije is nu het land waarmee ze de beste contacten heeft.

Tijdens een bijeenkomst in het Avila-hotel op 23 oktober j.l. met een kleine groep Curaçaose schrijvers, zette zij deze en andere plannen uiteen, en tijdens haar verblijf op de Antillen, dat enkele maanden duurt doet ze hetzelfde ook op de andere eilanden. Ze deed ook interessante mededelingen over de praktijken in de uitgeverwereld, over de mogelijkheden van de Antilliaanse schrijvers om met de Vereniging van Letterkundigen in Nederland samen te werken en over hoe ze eventueel zelfs in de internationale PEN club waarvan zij bestuurslid is, zouden kunnen worden opgenomen. De aanwezige schrijvers — het was wel opvallend dat geen van de Antilliaanse schrijvers met (wereld(?)) naam zoals Cola Debrot, Boeli Van Leeuwen en Tip Marugg, zich op deze bijeenkomst vertoonden — schenen wel oren voor Diekmans technisch-zakelijke voorstellen te hebben.

Er werd zelfs officieus al goed gevonden, dat een antologie van papiamentse literatuur waarmee Pierre Lauffer nu bezig is en die binnenkort verschijnt, straks aan de Tjechische lezers ter kennismaking, in hun taal wel te verstaan, wordt aangeboden. Het kan dus inderdaad zijn, dat het Miep Diekman lukt de Antillen een dienst te bewijzen. Wanneer Antilliaanse schrijvers weten dat ze kans maken op de grote markten, die Miep Diekman met haar kinderboeken heeft opengeboord, kan dit misschien zozeer in hun productie stimuleren, dat ze ooit eens volledig beroepsschrijvers worden, wat nu maar bij heel weinig Antilliaanse schrijvers het geval is, hetgeen per definitie een winstpunt zal zijn voor de Antilliaanse literatuur. Zodat de Antilliaanse schrijvers niet veel keus hebben: Ze moeten wel naar Tjecho-Slowakije.

Zelf hebben wij ons als blijk van waardering voor deze mooie geste voorgenomen enkele van Diekmans veelgeroemde werken te gaan lezen. Vooral ook door twee voorvallen, die zij ons vertelde.

Het eerste is, dat elf jaar geleden toen ze bij boekhandel Salas haar boeken zat te verkopen, „De boten van Brakkeput” van haar was net bekroond, zij aan een Nederlands meisje dat belangstelling toonde voor haar boeken, die zich in Nederland afspelen, vroeg: Ken je ook die boeken (die zich op de Antillen afspelen?) „In die boeken gaat het over negers”, zei het meisje toen, „en daar lezen we niet over”. Wat te denken geeft.

Een ander voorval is het feit, dat haar Antilliaanse boeken, die dus over negers gaan, in Zuid Afrika, of all countries, zijn ingevoerd en nog verder zullen worden ingevoerd. De uitgeverij daar, Tafelberg (Tafelberg mind you) behoort tot een kleine groep die in Zuidafrika integratie voorstaat, en Miep Diekman gelooft, dat de uitgever, zelfs een tijdlang achter prikkeldraad heeft gezeten, omdat hij dit werk in Zuidafrika introduceerde. Maar de man gaat stug door. De boeken van Miep Diekman, die immers over een pluralistische samenleving gaan, passen bij de pluralistische gemeenschap (niet alleen negers en blanken, maar ook Aziaten) die Zuidafrika ook is. Wat wij interessant vinden en voor de toekomst van Zuidafrika hoopvol, zodat wij, met onszelf als voorbeeld de mensen die als wij niet veel om kinderboeken geven,

aansporen dit soort literatuur toch te gaan proberen. Er zit ongetwijfeld wat in, als er zoveel kan uitkomen.

Tenslotte bracht Miep Diekman, die belooft heeft voor Ruku een artikel te schrijven over kinderliteratuur, ons nog een verrassing. Het is een brief, die haar vertaalster, Dr. Olga Krytova, die aan de Karls universiteit in Praag Nederlands doceert schreef aan Jan Wolkers.

Mevr. Krytova heeft veel Nederlandse literatuur in het Tjechisch vertaald en ontving dit jaar voor haar vertalingen de Martinus Nijhof prijs. Meer dan over vertalingen zegt de brief ons iets over de vorm van het staatsbestuur van haar land. Een vorm waarvoor we, juist om het aspekt van verdwazing, dat zij hier naar voren brengt, een huiver hebben. De brief is in het Nederlandse tijdschrift Kentering opgenomen en om alle moeilijkheden met de goedgeorganiseerde Nederlandse schrijververeniging te vermijden zeggen we hier maar, dat we haar uit dit tijdschrift — dat we in mensenheugenis niet meer hebben gezien — overnemen. Telepatisch. Men zou haar kunnen betitelen met:

„Of mice and women”.

Beste Jan,

De affiche, die je ons hebt gegeven, hebben wij boven onze tafel vastgeprikt. De kinderen vinden dat grappig: „De forellenman op het plafond”, maar mij maakt het de laatste dagen een beetje nijdig of kriebelig, dat zinnetje daarop bedoel ik: „Der Roman Eine Rose von Fleisch von Jan Wolkers ist gerade im Verlag Kurt Desch erschienen.”

Nu moet je weten, dat ik juist dit boek — juist dit boek — zou willen vertalen en dat ik daarom een beetje afgunstig ben, omdat de Duitsers het wél doen en wij Tsjechen niet. Met zo'n anderhalve dozijn vertaalde boeken, slaat het een mens in z'n bol, men krijgt van die hoogmoedige bevliegingen als: „..... en nu vertaal ik voortaan alleen wat ikzelf mooi vind, nu zal ik alleen maar de krenten pikken uit het literair krentebrood, nu ga ik een representatieve keuze maken.” Niet alleen jouw boeken, hoor, wij hebben in een zekere zin „een brede ziel en een breed hart,” en beperken ons niet tot een klein aantal uitverkorenen, daarom maakte ik

ook een zeer uiteenlopende lijst van auteurs die ik beslist wilde vertalen: *Wolkers* en *Elsschot* (zijn Dwaallicht vooral!), *Rusyslinck* en Anna Casparii van *Theun de Vries*, Mannekino van *Sybren Polet* en Een Wonderkind of een Total Loss van *W.F. Hermans*, een paar verhalen van *Hugo Raes*, één enkel gedicht van *G.K. van het Reve* uit Nader tot U, over de dode moeder, eindelijk eens goed gekleed, nu ja, er zullen nog een paar namen zeker bijkomen, maar enkele namen staan al jaren vast, jouw naam bijvoorbeeld, en ik lijk warempel al Flip uit *Nescio's* Boven het Dal. „Tien jaar lang hatti tegen iedereen beweerd, datti nog eens een boek zou schrijven.....” Tien jaar lang (hier overdrijf ik een beetje), had zij tegen iedereen beweerd, dat zij nog eens een boek van *Wolkers* (en vul maar verder in) zou vertalen. En verder precies zoals met die Flip. „Toen vertelden datti doende was met een uitgever.....” Want ook met de vertalingen is het zo. Men moet een uitgever hebben en die uitgever moet zelf beslissen, want de uitgever moet tenslotte het boek verkopen en moet zijn keuze verantwoorden en moet dit of dat, zaken waarvan de doodgewone vertaler meestal geen benul heeft. En de uitgever heeft ook deze keer zijn beslissing gemaakt en ik kreeg een brief, dat het dit jaar weer geen *Wolkers* (en vul maar verder in) zou zijn maar een beminnelijke, zeer vlot geschreven roman van drie honderd zestig bladzijden, zéér goede lectuur maar geen naam van mijn lijst. Eerst heb ik nog een beetje verbitterd aan Flip gedacht en hoe de derde uitgever tegen hem zei: „Meneer, wij uitgevers moeten 't hier in Nederland hebben van de leesportefeuilles. „En ze hadden 'm een lorrigen roman laten zien, dameswerk...” maar daarna heb ik bedacht dat ik toch onrechtvaardig ben, want de vlotte, zeer leesbare roman van meer dan drie honderd bladzijden is geen lorrig dameswerk en ik verdiepte me in de goed geformuleerde zinnen van de verantwoordelijke redactrice van de uitgeverij, mijn vriendin nogal, en liet me alweer paaien.

„Wij verdienen er zoveel aan en weet je dat wij het geld nodig hebben” (jazeker, om daarna gedichtenbundels uit te geven die minder verkoopbaar zijn, dat is juist), „en weet je dat er zeer veel lezers op het platteland zijn die juist naar zulke romans vragen” (jazeker, de mensen hebben het

moeilijk genoeg, waarom hen dus geen beminnelijke en goede lectuur gegeven, het hoeft toch niet altijd per se literatuur te zijn, die hen misschien alleen verwacht in plaats van hen rust geeft). Ja, ja, ja.

En ik kocht dus weer een heleboel schriften waarin ik altijd mijn vertalingen in klad pen, voordat ik ze overtik en ik begon — mijn discipline verwensend — het boek te vertalen en als altijd vond ik het ook plezierig en boeiend werk, maar wanneer ik naar het plafond keek „Der Roman Eine Rose von Fleisch von Jan Wolkers ist gerade im Verlag Kurt Desch erschienen”, zei ik: „Verdomd, waarom in het Duits wél, en bij ons niet?” Misschien omdat de Duitsers vroeger kadaverdiscipline kenden, maar ik met een bepaalde, vreemde discipline behept ben, met een „muizendiscipline”. En ik weet precies sinds wanneer.

Het was in de broeierige julidagen van het jaar 1950.

Ik werkte toen op een spoorbaantraject in Zuid-Bohemen. Het was zwaar werk in de laaiende zon, maar onze wil was toen groter dan onze krachten en wij meenden alleen te weten waarom wij daar allemaal werkten aan „de opbouw van een betere toekomst” zoals wij heilig geloofden. Nog steeds lijkt me het paradoxaal, dat in zulke hete, dorstige, zwoele dagen koude oorlog scheen te woeden. Het was een vreemde, koortsachtige tijd van opgezweept enthousiasme wij drijven er nu de spot mee, maar het hoort tot onze levens. Onuitwisbaar. Doodmoe keerden wij elke middag naar onze kampen terug, nádat wij vanaf de grauwe morgenuren al acht uur lang met een schop hadden gewerkt. Vlak achter ons kamp waren uitgestrekte korenvelden. Met overrijpe, zware aren. De oogst die al lang op de deel moest zijn. Maar het was de pas gecollectiviseerde boeren een zorg. Vroeger werkten zij wél van zon's opgang tot zon's ondergang, maar „op hún eigen”. Op ons aller eigen ging dat niet zo best. Wij besloten dus (of: het werd voor ons besloten) dat wij een handje zouden helpen. Zo bek-af als wij waren. En toen gebeurde het. Terwijl ik op het veld werkte, zag ik een klein veldmuisje. Ik weet niet waar ik de lenigheid en vlugheid vandaan haalde, maar met een snelle sprong had ik het te pakken. Het was warm, klein en zielig, het hartje bonsde tegen mijn handpalm. Waarom deed ik het? Waarom heb ik het beestje

gepakt? In de tienerjaren is men nog te vlak bij eigen kinderjaren om met vertedering en weemoed herinneringen op te halen, waarschijnlijk heb ik toen dus niet eens aan mijn zevende verjaardag gedacht, toen ik van mijn zo veel bewonderde vader twee witte muisjes kreeg, die ik innig vertroetelde zodat ze kort achter elkaar — aan mijn liefde bezweken. Misschien pakte ik het muisje alleen omdat ik behoefte aan afleiding had tijdens het eentonig werken, misschien wilde ik even op adem komen met iets warm en liefs in mijn hand. Een paar meisjes en jongens, die naast mij werkten, kwamen het beestje bekijken, toen liet ik het — haast ontroerd en vertederd — gaan.....

Die avond hadden wij een politieke scholing over de overblijfselen van de bourgeois-ideologie, die in ons voort leefde en die wij eigenlijk moesten uitroeien. „Kijk naar Olga!” wees de ideologische leider in mijn richting. „Een typerend voorbeeld! Een schoolvoorbeeld! Iedereen weet dat er niet genoeg brood is. Maar niet alleen met onze klassenvijand hebben wij te vechten. Wij hebben ook andere vijanden in de natuur. De knaagdieren! Veldmuizen! Weet jij, hoeveel graan zo'n veldmuis verobert? Hoeveel schade zo'n veldmuis aan de wortels van het jonge graan veroorzaakt? En weet je, hoeveel keer per jaar zo'n muis jongt?” Het lijkt onwaarschijnlijk, maar ik kreeg het in die hété avond nóg warmer dan ik het al had, toen ik als een schoolvoorbeeld van bourgeois-ideologie aangehaald werd. Ik begon te zweten (Deodorant met een vleugje Franse Parfum hadden wij toen natuurlijk niet.....) „Zie daar een voorbeeld van de ideologie van een bourgeois-vrouwtje dat haar schoothondje met lekkernijen volpropt terwijl de arbeiderskinderen van honger verrekken. Verpletteren moeten wij ze!” Gelukkig bedoelde hij ermee de arbeiderskinderen niet, maar onze klassenvijanden en onze vijanden in de natuur. „Wij moeten niet sentimenteel zijn als het om het welzijn van ons volk gaat.....” Ik was diep ongelukkig en diep beschaamd. Iedereen keek mat naar me en dacht het zijne of dacht helemaal niet, want men had het te warm en men was te uitgeput om nog te denken. Ik heb vreselijk mijn best gedaan om het te begrijpen. Er werd van me verlangd in vervolg elk veldmuisje te doden, onbarmhartig te verpletteren. Men vergde

toen heel veel van de jonge vrijwilligers. Wij waren uit ons aller wil arbeiders op een spoorbaantraject, wij waren daarna boerenknechten, 's avonds gewillige studenten van de meeslepende en zo heerlijke leer, van het marxisme, maar ook van een misvormde Evangelie van de Haat, nu moesten wij blijkbaar nog één rol vervullen: die van de katten. Maar er zijn grenzen. De rol van de kat kon er voor mij niet meer bij. Ik probeerde krampachtig mijn fatale fout op te sporen. Waar heb ik gefaald dat ik aan de schandpaal moest? Want ook in het vervolg zal ik geen muisje kunnen doodmaken, geen vijand verpletteren of zelfs haten. En toen had ik het! Ik had het! Ik laat ze gewoon lopen, ik zal ze gewoon niet zien, ik zal doen alsof mijn neus bloedt, ik zal, om het op z'n Vlaams te zeggen, van krommenaas gebaren. Ik laat dus de muizen maar ook andere vijanden lopen, ik zal niets zien, maar aan de andere kant zal ik heel hard, héél hard werken, nóg harder werken, om dat een beetje goed te maken.....

Dat was dus het begin van mijn „muizen-discipline”.

Het klinkt belachelijk, een beetje pijnlijk zelfs. Ik zei toch, dat het een koortsachtige tijd was, een tijdperk dat lang vergeten en verloochend en bespot (terecht) is, maar dat toch onze levens heeft getekend. Velen van ons trekken zich nog steeds het lot van ons land aan. Wij voelen ons voor alles medeverantwoordelijk. Voor allés medeschuldig. Gezien de economische ontwikkeling van mijn land sinds de jaren vijftig, moest mijn toen vrijgelaten, grijze muisje héél véél, ja, onnatuurlijk veel jongen en haar zich ijverig vermenigvuldigende nakomelingen moesten heel veel graan verorberen, want het ziet er nóg steeds niet rooskleurig uit in de landbouw van mijn land.....

Ik leerde echter — toen al — één ding. Ik leerde met de onoverzienbare gevolgen van elke daad rekening te houden. Ik ontwikkelde een bepaalde eigen „muizen-discipline” die me dwong met heleboel dingen rekening te houden, me heleboel dingen aan te trekken, me voor heleboel dingen verantwoordelijk en medeschuldig te voelen maar tóch de bepaalde en desbetreffende muis altijd te laten lopen in de stille hoop dat ik dat nog altijd voor haar en haar vreetzuchtige nakomelingen goed kon maken.

Natuurlijk ben ik dus medeverantwoordelijk voor de beslissing van de uitgevers en natuurlijk snap ik, dat dit jaar dat boek wel en die andere boeken niet vertaald moeten worden. Zoveel „muizendicipline” heb ik nog wel. En oprecht gezegd: zoveel

plezier in het vertalen van goed leesbaar vlotte tekst ook..... Maar wat denk jij, zouden zij volgend jaar toch wel „De Roos van Vlees” kunnen plaatsen.....? Ik zou dat dolgraag vertalen, ook vanwege de muizen daar.....

Wijsjes uit het Weeshuis

De liederen, meestal enkele korte strofen van liederen die wij hieronder laten volgen, hebben we genoteerd uit de mond van een Curaçaose dame, die in de jaren vijftig in het weeshuis heeft gezeten. „We deden het als een soort tijdverdrijf” zei de dame. „We kwamen allemaal bij elkaar en iedereen fantaseerde een regel”. Het is deze zin voor creativiteit die we bewonderen, die immers vaak overeenkomt met de ingeboren zin tot overleven. Zoals iemand zich aan een grashalm kan vastgrijpen om niet te verdrinken, zo maakten en zongen deze meisjes en we hopen, dat ze het nu nog doen, eigengemaakte liedjes om niet aan eenzaamheid en verveling ten prooi te vallen. Een heel mooie melodie bezit het eenvoudige, maar toch reeds ontroerende: Mama, mama, mama

Mama, mama, mama
 Wat heb je toch gedaan
 Je hebt me hierheen gestuurd
 God weet hoelang het duurt
 Mijn vaderland is klein
 Maar nergens was het zo fijn—
 Waar ik gespeeld heb,
 Gedanst heb, geschreid —
 Maar nergens was het zo fijn.

Het volgende quatrain, dat omstreeks 1954 in de vierde klas lagere school in het weeshuis gezongen werd, toont duidelijk aan hoever we toen nog verwijderd waren van het inspirerende black is beautiful en van zaken als identiteit:

Moeder als je Fita baadt
 Baad haar dan wat schoner
 Want de mensen plagen haar
 Kijk, Fita komt uit Afrika

Uit Afrika te zijn gekomen was dus toen, nog volledig een belediging helaas.

Een gewoon 'gek' lied is:

Brigida sintá
 Brigida pará
 Brigida sintá
 Brigida pará
 Brigida komé.

De oudere meisjes maakten en zongen, gehoor gevend aan de natuurlijke paringsdrang, de drang van het leven om zich te bevestigen en voort te planten ondanks alles, dit wel zeer aanlokkelijk wijsje voor hun gefantaseerde mannelijke geliefde. De glanzende humor, waar het hier misschien meer dan iets anders om gaat — *we kwamen bij elkaar en iedereen maakte een regel* — blijkt duidelijk uit de opzettelijke vermenging van papiamentu met nederlands:

Doeshi schat je bent boenita
 Dat ik loko ben op jou
 Mi ke namurabu un poko,
 Frei bo
 Riba seru di Korsow.

Om een nukkige, ouderwetse onderwijzeres, „de juffrouw” te plagen, zongen ze:

Wela, wela
 Ke rumbambei
 Den bo saja
 Mi t'ei drumi awe nochi.

(Ze dansten hierbij in het rond, met even opgetrokken rokken (kanga saja) zoals bij de tambu.)

De weeshuismeisjes zongen niet alleen zelfgemaakte liederen, maar natuurlijk ook de talrijke bestaande versjes die het Antil-

liaanse repertorium rijk is. Soms adapteerden ze een lied (en het is hier beter te spreken van adopteren) aan hun smaak. Ook maakten ze soms een liederencocktail, allemaal om zich te amuseren. Zo menen we dat in de tweede strofe van het volgende lied zeker twee bekende volksliedjes door elkaar lopen. Het eerste couplet is dan een oorspronkelijke creatie, weer in de mooie richting van de liefde:

Maria ta den cushina ta waja kandela
Un toro a pasa mirele ku muchu pena
Maria dushi
Bin tende un kos
ai karamba 2x
Den bo orea.
Aleliemo 2x
Shon Kai ta rondia un webo
Mira nos ta bon 2x
Lelie lelie legria
Di amor

M'a kai den pos
Kuantu pia
21 na 9

Het lied gaat dus over in het mooie kringspel, dat wij indertijd zelf ook met de meisjes hebben meegespeeld. Het spel gaat verder met:

Ken bo k'e pa saka bu
..... (naam van een persoon in de kring)
Ku kiko; waarop wij, maar niet wij
alleen, meestal antwoordden:

Ku un sunchi, ku un brasa, die dan onder grote hilariteit, zeker vanwege het feit dat de Antilliaanse cultuur een zogenaamde schaamcultuur is, gegeven werd. Wij konden evenwel altijd snel iets meer nemen dan we kregen gode zij dank.

Een van de liederen uit het repertoire van de meisjes van Santa Rosa, die ongetwijfeld tot de grondleggers van de Antilliaanse literatuur gerekend moeten worden — hoe wonderlijk komt dit alles overeen met aspecten uit de periode in de Europese literatuur, die de middeleeuwen heet, is het volgende wijsje van Nilda Pinto.

Den weeshuis tin hopi muchachas
Masha bunita
I karinjoso
Nan ta kanta ku hopi melodia
I bon palabra
I bon bunita weis
Un jama Sonja
Un otro Elvia

Nan dos ta kanta
Ku masha pep
Ku ritmo firme
I bon figura
Manera artista
Por presenta.

De meisjes kenden ook „het prieeltje” waarvan zij het eerste couplet als volgt zongen:

Onder het lover van prieeltje
Zaten zij samen hand in hand
Edward sprak nu tot zijn Lena
'k moet volgend jaar naar Indie toe.

Wij kennen van dit lied een veel neutralere eerste couplet:

In het hofje van het prieeltje
Zaten zij samen hand in hand
Het was nu Edward met zijn lieve Lena
In het huwelijksverband
Edward sprak nu tot zijn Lena enz.

De vernieuwing lijkt ons afkomstig van de nederlandse onderwijzeres van de meisjes, misschien een zuster, dit laatste vooral omdat dit lied aan het eind met het klooster te maken heeft.

We geven nu even ter vergelijking een spaans volksliedje uit het Noorden van Spanje, waaruit dezelfde heerlijk stoute geest spreekt als in enkele van de liedjes van het repertoire van onze weeshuismeisjes, die met hun liedjes blijk geven, in al hun misère toch een warm hart voor het leven te bezitten:

Birgen de Guadalupe
Dame la mano
Para subir la cuesta
De Puerto Llano
De Puerto Llano niña
De Puerto Llano?

De hele strofe wordt herhaald en dan komt het stoute:

Tiene Guadalupe hermosa
Tres cosas maravillosas
El camarín y las flores
Y el convento de los frailes.

Er wordt notabene aan de moedermaagd hulp gevraagd om de helling van Puerto

Llano te beklimmen en een van de ,fantasische' zaken, die Guadalupe bezit is o.m. *het klooster van de monniken!*

x x x

Een paradijs is een weeshuis met dat al natuurlijk niet. En het blijkt uit het volgende wijsje, wellicht speciaal gemaakt voor die momenten waarop de eenzamen en machtelozen, en dat zijn weeskinderen tenslotte, zich zo verloren kunnen voelen:

Er is geen plaats
Dan de slechte weeshuis
Toen ik hierheen kwam
Ze wouen mij vergiftigen.

De machteloze verweert zich kort en bondig — de grammaticale fout klinkt opzettelijk en als een harde hamerslag: Er wordt natuurlijk met opzet overdreven. Het is immers een kenmerk van vrouwen in het algemeen, dat ze unfair worden als ze boos zijn. Het zal daar op Santa Rosa, we hebben het een en ander van dichtbij gezien, zeker niet zo'n vaart lopen, als bijvoorbeeld in La Religieuse van Diderot, waarin de excessen, die in een gesloten gemeenschap kunnen optreden, van religieuzen nog wel, duidelijk aan de kaak worden gesteld. We kunnen evenwel aan onze wezen, onze gebrekkige kinderen, onze ouden van dagen, onze gevangenen, onze studenten in den vreemde, al onze eenzamen in het algemeen, nooit genoeg aandacht besteden!

Het bij de Curaçaose meisjes bekende *hila*-spel verloopt, menen we, als volgt. Twee meisjes staan tegenover elkaar en zingen een lied. Op het hoogtepunt daarvan geven ze elkaar de handen en terwijl ze achterover leunen gaan ze met grote snelheid in de rondte draaien, min of meer het ritme van het lied dat ze zingen, aanhoudend. Het is een spel, dat wij altijd een tikje gevaarlijk hebben gevonden.

Een van de *hila*-wijsjes uit het weeshuis luidt als volgt:

Mi mama a mandami skol
Soeur n' por ku mi
Soeur a mandami misa
Pastor n' por ku mi
Pastor a mandami shelu
Dios n' por kumi
Dios a mandami fierno
Diabel n' por ku mi
Wesu, wesu, wesu ku ne.

De meisjes zongen ook het overbekende schutterlied, van de schutter, die vanwege zijn lage salaris, door de moeder van zijn meisje de deur gewezen wordt.

Het lied is waarschijnlijk van Pierre Lauffer, beter gezegd van Julio Perrenal, het pseudoniem waaronder Jules de Palm Rene de Rooy en Pierre Lauffer, die in de oorlogsjaren uit verveling — black-out moet tenslotte verschrikkelijker zijn dan avondklok — hun talrijke liedjes hebben gemaakt, waarvan vele gemeen goed zijn geworden:

Ai m'a pidi machi pa mi kasa ku su ju
Machi a kontestami
E n' ke sketer na su kas
Ku machi n' ke
Bisa machi lubida
Ku machi n' ke
Bisa machi lubida enz.

In dezelfde tijd van de schutters, de oorlogsjaren dus, is er op de Antillen een drama voorgevallen, dat wijdvermaard is geworden over heel de Antillen. Deze keer vond het gebeuren plaats op Aruba, waar een schutter uit jaloezie gedreven, een meisje, dat bijzonder liefvallig moet zijn geweest vermoordde. Het meisje heette Marianita. Belangrijker echter dan de hoofdpersonen is toen echter de rol geweest die A.P. Nita in dit alles heeft gespeeld, omdat hij het liefdesdrama in 1943 onder de naam Marianita te boek stelde. Op zo'n poetische wijze, dat het voorgoed klassiek werd en is gebleven. Elk echt Curaçaose dame heeft het boek van Nita gelezen, dat al zes herdrukken heeft gehad en kent het verhaal. Ook onze altijd inventieve weeshuismeisjes. Levend in de sfeer van liederen en balladen, schiepen en zongen zij dit lied, dat met het beste van b.v. de spaanse middeleeuwen te vergelijken is, vooral door hun kinderlijke oprechtheid. Opvallend is ook een typisch volks poetisch middel als 'traisione na su kurason' (vgl. b.v. el Cid: *llorar de los ojos* enz.). Misschien kunnen we hier spreken van een Antilliaanse 'romance'.

Het voorval had niet op Playa plaats zoals het lied hier zegt, maar te Santa Cruz, en dat konden de weeshuismeisjes waarschijnlijk ook wel weten, maar ze zullen het wel met opzet gekozen hebben omdat dit voor de eerste regel een grotere zeer melodische verrijking, in de klank van de woorden alleen al, voor het lied betekent. Mogelijk zal hun hier ook het andere mooie papiamentse lied *Aja na seri trapi*

etc. beïnvloed hebben. Het is de vraag of we hier Playa met hoofdletter moeten schrijven of niet. Mogelijk ook is de bedoeling niet „Playa” maar strand, wat het lied natuurlijk nog onexacter, maar ook mooier maakt. Maar men lette er toch op hoe zeer uit de laatste regel, uit de filosofie van de meisjes over de liefde, typisch blijkt, dat het een lied is, dat in een weeshuis is ontstaan. Liefde is een droom; Als je geen moeder hebt, heb je geen liefde.

Aja na playa di Aruba
Un mucha bunita manera un kristal
Bow di dominio di su mama
I di su tata ku a krie
Dos anja largu e mucha (i?)
sinku luna sin mira su amor
Aja a bini un banditu sketer
Bin traisione na su kurason

El a hinka su mes amor tres
Bajonet na su kurason
El a hinka su mes amor tres
Bajonet na su kurason

Amor ta un kos ku bo ta sonja
Si bo n' tin Mama bo no
Tin Amor.
Amor ta un kos ku bo ta sonja
Si bo n' tin Mama bo no
Tin amor.

Noten: In de novelle van Nita, zesde druk, gestencild, (de eerste uitgave van 1943 is bij drukkerij De Stad uitgegeven) lezen we op bladzijde drie: Quende por pusta plaka qu un curazon tan hoben por a resisti cu un homber qu promer e tin dos anja casá e ta tras di tralie cincú luna largu? Of de meisjes hebben deze passage niet goed begrepen, of ze vonden de periode van twee en een half jaar passender. De moeilijke passage van Nita betekent natuurlijk, dat vóór Marianita twee jaar getrouwd was, zij haar man voor vijf maanden moest missen. Dudu, de man van Marianita, die een soort tweede Othello moet zijn geweest, kon de militaire dienst niet verdragen. Hij zat liever in de cel dan de hele dag met een geweer op zijn schouder rond te lopen en zorgde er voor zolang mogelijk daarin te verblijven.

Frank Martinus Arion.

KARATE

INTERVIEW MET J.J. BRUINS

Binnenkort verlaat Curaçao de in Amsterdam geboren, 31 jarige sportleraar, gespecialiseerd in judo en karate, na een kontrakt van twee jaar met de sportschool Braaf. Wij hebben hem op een avond in zijn woning in de wijk van Santa Maria, waar hij na een jaar gemeubileerd te hebben gewoond zijn laatste dagen op de Antillen doorbracht. De buurt is stil; het uitzicht vanaf de hoge heuvel waarop zijn huis staat met het verre verlichte overzicht over de Shell, prachtig. Zijn vrouw, verpleegster van beroep is oranje band judo. Ze kreeg belangstelling voor deze sport nadat ze hem had leren kennen en werd behalve zijn vrouw ook zijn leerlinge. „Niemand anders”, verklaart hij schertsend „geniet het vertrouwen”. Behalve zijn sportlessen heeft Bruins zich tijdens zijn verblijf hier begeven op het pad van de journalistiek en de fotografie. Hij schreef o.a. veel reportages over de judo en karate wedstrijden in binnen en buitenland voor de Beurs en Nieuwsberichten, schrijft voor het Amerikaanse tijdschrift Black Belt en voor Karate Nieuws, een nederlandse publicatie. Hij is van plan als hij terug is in Nederland zich weer te gaan wijden aan het sportschooltje dat hij er al had voor zijn uitkomst en aan de verdere beoefening van de journalistiek en de fotografie.

Hij beheerst de meeste judosporten en is derde dan judoka; van zijn hand is de geïllustreerde, gestencilde handleiding voor de karatesport: Modern Karate.

Ruku: *Vertel 'ns wat je hier in deze twee jaren hebt gedaan.*

Bruins: Ik heb al mijn krachten gegeven om de Judo en Karatesport hier op een hoger plan te brengen. Om de verkeerde voorstellingen ten aanzien van deze sporten weg te nemen en een nieuwe te scheppen. Bij Karate bijvoorbeeld heb ik de invoering betracht van deze kunst als sport en zelfverdediging, waarbij uitsluitend snelheid en techniek de belangrijke factoren zijn. Vóór mijn komst was Karate alleen maar bekend als een methode om mensen te overwinnen en als een krachtpatserij waar-

bij stenen en planken verbrijzeld worden. In mijn handleiding schrijf ik ook dat een intensieve beoefening van Karate de negatieve karaktereigenschappen sterk doet afnemen.

Ruku: *Bedoel je met negatieve eigenschappen, agressiviteit onverantwoordelijkheid en dergelijke?*

Bruins: Ja. Ze worden gedisciplineerd en of er komen andere voor in de plaats. In een dojo moet er zo'n sfeer heersen, dat je het gevoel hebt in een andere wereld te komen.

Ruku: *Om welke positieve eigenschappen gaat het?*

Bruins: Bij Karate en ook Judo om karakter, eerlijkheid, doorzettingsvermogen, zelfbeheersing en etiquette. Ik vind etiquette zeer belangrijk. De mens wordt erdoor gevormd en het betekent een houvast. In de grondvorm teruggebracht komen de waarden van Karate neer op de vorming van de mens tot een denkende, correcte en goed handelende persoonlijkheid, die zijn weg door het leven zal kunnen vinden.

Ruku: *Wanneer begon je met Judo?*

Bruins: Ongeveer 16 jaar geleden, in 1953, deed ik mijn eerste passen op de Judomat. Ik kwam er eigenlijk toe op aandringen van mijn vader, die in de verschillende Oosterse landen, die hij aandeed — hij was zeeman — Judo had gezien. Ik liet me op school nog al eens een pak slaag geven door andere jongens zonder iets terug te doen. Daarbij was ik lichamelijk ook niet een van de sterksten en volgens de dokter had ik platvoeten. .... Na een jaar judolessen gevolgd te hebben, was ik van mijn platvoeten af, sterker geworden. Ik kreeg op school van niemand meer een pak slaag. Ik kreeg hierna de smaak zo te pakken en maakte zulke vorderingen, dat de leraar mij na een tijd bij de senioren plaatste. Na een jaar behoorde ik ook hier, met de zoon van de leraar samen tot de besten. Ik ben toen naar een andere school overgegaan en heb daar mijn basisopleiding gekregen van de bekende leraar Gé Koning, nu vijfde dan, voor het lesgeven in Judo.

Ruku: *Had je school hier niet onder te lijden?*

Bruins: Toen ik bij Koning kwam zat ik nog in de tweede mulo, maar daarna besloot ik alles op te geven voor Judo.

Ruku: *Vertel verder.*

Bruins: Door de Koning werd ik verschillende malen uitgeleend om bij de

andere scholen de lessen waar te nemen als de leraar ziek was, of iets anders had, zoals bij Geesink en Essing toen zij enkele malen naar Japan moesten voor de wereldkampioenschappen. In 1956 kwam ik in het Nederlandse team voor de Europese kampioenschappen, die dat jaar in Rotterdam gehouden werden. Ik heb daar een goede strijd kunnen leveren tegen de kampioen van Frankrijk, de bekende Bernard Parizet, die zelfs éénmaal van Geesink gewonnen heeft.

Ruku: *Zo. Ben je wel eens kampioen geweest?*

Bruins: Ja, enkele malen districtskampioen en een tweede en een derde plaats achter Geesink.

Ik heb echter met wedstrijd-judo niet lang kunnen doorgaan door verschillende blessures o.a.: een bijna gebroken dijbeen waar ik een jaar mee rondgelopen heb en toen enkele maanden mee in het ziekenhuis kwam te liggen en later mijn linker scheenbeen dat steeds geraakt werd door beenworpen, die ruw werden ingezet bij wedstrijden, zodat ik op advies van de dokters er mee moest ophouden vanwege het gevaar voor beenvliesontsteking.

Ruku: *En toen?*

Bruins: Juist tegen deze tijd trad het Karate in door de terugkomst van Jo Bluming die twee jaren in Japan was geweest en deze voor Europa nieuwe sport in Nederland invoerde. In 1961 ben ik, als een der eersten bij hem lessen gaan volgen. Een jaar later was ik 1e dan zwarte band en verkreeg ik mijn diploma van de bekende en beroemde Karate-expert Mass Ojama, 8e dan. Hiermee was ik met nog een leerling, de eerste zwarte band Karate van Nederland. Ik ben toen mijn eigen weg gegaan verder en heb een japanse meester gezocht in het buitenland, daar ik vond, dat het Karate een beetje te veel als een show en krachtpatserij werd gebracht. Van deze Japanner die nu nog steeds mijn leraar is, leerde ik een ander soort Karate waarbij het meer op de sport aankomt.

Ruku: *Waar heb je les gegeven behalve op Curaçao?*

Bruins: Op talrijke plaatsen in heel Nederland, België en Duitsland. Daarnaast heb ik mijn eigen sportschool opgebouwd die nu door twee assistenten wordt waargenomen. Ze zijn beiden zwarte band in Karate en Judo.

Ruku: *Wat zijn de zgn. martiale sporten precies?*

Bruins: Judo, Karate, Aikido, Jiujiutsi, Kendo, (een soort zwaard vechten) en Bowjiutsi. Je zult zeggen, dat ik het nogal veel over Karate heb, maar dat vindt zijn oorzaak in het feit, dat deze sport in opkomst is, en dat ik er meer in zie dan in Judo.

Ruku: *Doe je nog andere sporten?*

Bruins: Natuurlijk: Zwemmen, atletiek voor de algehele conditie en tennis. Tennis is de enige balsport die ik goed beheers; ik houd er namelijk niet van iets half te leren en te doen. Dit ziet men helaas juist veel op Curaçao. Dat iemand soms wel drie of vier sporten tegelijk doet. Dit kan natuurlijk niet. Men blijft dan in elke sport aan het begin staan. Men moet een hoofdsport nemen en één erbij, maar niet alles tegelijk.

Ruku: *Hoe is de reactie van de mensen op Judo en Karate hier?*

Bruins: Het stelt teleur: In het eerste half jaar op Curaçao dacht ik dat de bevolking enorm geschikt was voor bijvoorbeeld de Karatesport. Er kwamen veel leden, maar nu aan het eind van mijn tweejarig verblijf, blijken er niet velen te zijn, die het doorgezet hebben. En ik vind, dat als men iets onder de knie wil krijgen men zich niet moet laten ontmoedigen of afleiden. Men moet de eenmaal gekozen weg blijven volgen en dat ontbreekt nu de mensen hier: Het door blijven gaan. Het door blijven vechten voor iets. Ook gebeuren er hier en daar gekke dingen. Zo is er op dit eiland nog een persoon die Karate geeft en deze persoon beweerde tot voor kort dat hij derde dan was, totdat onlangs aan het licht is gekomen, dat hij maar 1e dan is. Ik wist het wel allang maar hield mijn mond. De waarheid komt altijd wel aan het licht.

Ruku: *Gebeuren deze vreemde dingen ook op het gebied van Judo?*

Bruins: Op dit gebied is het, het spijt me, dat ik het moet zeggen, een grote puinhoop. Vooral door de grote onderlinge tegenwerking. In plaats van met elkaar de boel op te bouwen gaat een ieder zijn eigen gang en denkt hij dat hij de beste is en probeert de ander af te kraken.

Ruku: *Dus je ziet voor wat de animo bij deze sport betreft de toekomst duister in?*

Bruins: Niet het hele volk over één kam scheren. Er is wel een categorie mensen die doorgaat. Er is dus wel toekomst, maar vooral op Curaçao zijn er grote ups

and downs. En deze variërende belangstelling komt doordat de mensen een boel tegelijk willen doen.

Ruku: *Dus je gaat eigenlijk een beetje teleurgesteld terug?*

Bruins: Ja, omdat ik hier niet iets heb opgebouwd. Ik bedoel, wat ik verwacht had is er niet uitgekomen. Vooral op het gebied van Karate had ik veel meer verwacht. Dat er een grotere toeloop zou zijn bijvoorbeeld; enthousiasme; goede verhouding onderling enzovoorts.

Ruku: *Hoe is de ontwikkeling van de gevechtssporten in de omringende landen.*

Bruins: Weinig, behalve in Puerto Rico; de Antillen nemen zo'n derde plaats in zo ongeveer.

Ruku: *Hoe is de verhouding tot Suriname?*

Bruins: We zijn hier eerst begonnen, en op de laatste Koninkrijksspelen hebben we weer gewonnen.

Ruku: *Dus toch een kans! Denk je in het algemeen, dat er verandering in de sportbeoefening komt als de sportbeoefening hier beroeps wordt?*

Bruins: Ik denk niet dat het mogelijk is de sport hier beroeps te maken. Het is te klein.

Ruku: *Hoe is het met de jeugd gesteld?*

Bruins: Goed, vooral met de jeugd

J.J. BRUINS:

— *Nederlanders op de Antillen hebben het hoog in hun bol* —

tussen de zes en de negen jaar; die komen zelfs tot oranje en groene band in die periode.

Ruku: *Zou het de moeite waard zijn deze sporten op school in te voeren?*

Bruins: Ja, zeer zeker, vooral voor Judo. Het heeft een duidelijke opvoedende waarde. De zachte en bedeesde kinderen worden wat feller, de agressieven meer zelfbeheerst en dus wat rustiger. Vooral door doktoren wordt Judo ook aanbevolen omdat het kinderen afhelpt van platvoeten, zwakke beenderen, ingevallen borsten, kromme ruggen en wat belangrijker is: Het kweekt mentale sterkte.

Ruku: *En in de buurtcentra?*

Bruins: Ja in elke buurtkwartier heeft de Judotraining een mogelijkheid.

Ruku: *Wat vind je van de Sportschool Braaf waar je nu twee jaarlang aan verbonden bent geweest.*

Bruins: Het is een echte sportschool met professionele opzet, niet alleen Judo en Karate worden er gegeven maar ook gymnastiek, sauna, massage enz. Maar het is er eigenlijk te zakelijk. De sfeer voor de Judoporten, mis je. Voor wat Judo en Karate betreft vind je deze sfeer wel bij de CurAmJu, de Curaçaose Amateur Judo-beweging. Daar heerst de echte sfeer, Judo bevattende, met Japanse filosofie. De Sportschool Braaf is mooigeschilderd maar kaal; netjes, goedzakelijk, maar geeft geen sfeer. In de CurAmJu hangt b.v. een portret van Boedha, van Jigoro Kano, de grondlegger van de moderne Judo en ook de Japanse vlag.

Ruku: *Hoe staat het met deze sporten op de andere eilanden?*

Bruins: Op Bonaire en de Bovenwinden is er nog geen begin mee gemaakt. Op Aruba wel, vooral door toedoen van de heer Carlos Bislip, honorair 1ste dan, die alles voor deze sport over heeft.

Ruku: *Je hebt ook aan de politie les gegeven?*

Bruins: Op de Opleidingsschool te Rio Canario. Zoals alles en iedereen met zijn tijd meegaat en mee moet gaan is dit ook het geval met de sport waar ook de nieuwste trainingsmethodes worden toegepast. Doordat bij de bevolking de beoefening van zelfverdediging en gevechtkunsten steeds meer in trek is gekomen is het een belangrijke zaak voor de politie-agent hiermee op de hoogte te zijn en zelfs iets vóór te wezen. In Europa en vooral in Amerika en het Oosten met name Japan is dit reeds al

vele jaren het geval. In Japan waar het Karate evenals het Judo is ontstaan, krijgen de politiekorpsen een harde gespecialiseerde Karate en Judo opleiding en vele Karate en Judo kampioenen zijn politieagenten. Hierdoor is het Japanse politiecorps dan ook zeer gevreesd en dwingen zij bij eenieder veel respect af.

Ruku: *Vind je niet dat de politie op de Antillen soms op barbaarse wijze tegenover burgers optreedt? En juist tegenover de jeugd?*

Op een wijze die zeker niet van de dojo mentaliteit getuigt. Is de politie in Japan ook zo barbaars?

Bruins: Het komt door een gebrek aan respect. Eerst waren hier de marechausses. Dat waren grote harde kerels, en ze kregen van iedereen respect. De politie van nu heeft geen overwicht, en wordt niet veel gerespekteerd. Het zijn eigen mensen en iedereen kent elkaar. Ze krijgen bovendien te weinig van de gevechtssporten om ze in hun werkzaamheden te kunnen toepassen, waardoor ze niet zo door die sporten gedisciplineerd zijn, dat ze een arrestant op tactvolle wijze kunnen opbrengen.

Ruku: *Dus de beoefening van deze sporten zou aan onze agenten wat meer takt kunnen leren?*

Bruins: Ja.

Ruku: *Hoe vond je het leven en de mensen hier.*

Bruins: Het leven ging. Mijn eigen landgenoten hebben me echter in de steek gelaten. Het zijn mensen, die niets voor een ander over hebben hier; die zich groot voelen. De mensen van hier zijn vaak veel vriendelijker en veel behulpzamer voor mij geweest.

Ruku: *Wat ga je nu in Nederland doen?*

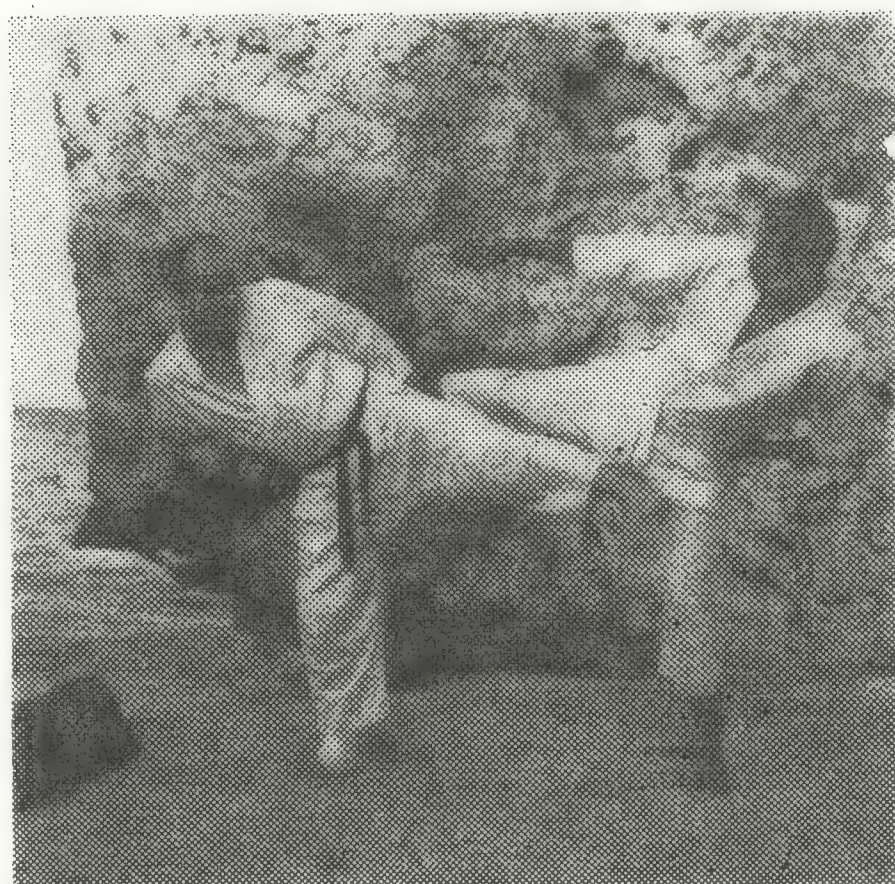
Bruins: Mijn sportschool opnemen en deze verder opbouwen.

Ruku: *Had je hier je contract nog willen verlengen?*

Bruins: Ik had eventueel mijn contract wel willen verlengen maar dan tegen betere voorwaarden en een hoger salaris daar het levensonderhoud hier duur is. Vooral de laatste tijd wordt alles steeds duurder.

De succesvolle voorleesavond die Pierre Lauffer in het Centro Pro Arte hield, zou in alle buurtcentrum gehouden moeten worden.

Levensmiddelen slaan maar op. Er is hier ook geen prijzenstop dus ze kunnen maar doorgaan met alles duurder te maken en dan bijna geen sociale voorzieningen. Als je een beetje gedekt wil zijn moet je enorme hoge verzekeringen afsluiten. Geef mij maar Nederland. Daar zijn enorme goede sociale voorzieningen en dat is vooral belangrijk als je een gezin hebt met twee kinderen want neem nu een bezoek aan een dokter. Je bent meteen 5 gulden kwijt en dan de medicijnen: niet te betalen. In Nederland ben je in een ziekenfonds en krijg je bijna alles vergoed. Nee, voor mij is financieel mijn verblijf hier een enorme schadepost geweest en heeft het me meer gekost dan dat ik iets overgehouden heb.

Karate training aan de baai

Dos Poema di Pierre Lauffer

Pa mi amigunan Jules de Palm i Luis Daal den tera friw. Pa ki ora ku nan para meditá na Scheveningen, mirando e "palagana di lodo sushi", nan kòrda un ratu riba Hala Kanoa.

Despyes di a sinta skucha e "Minute waltz" di Chopin.

Ki bunita nan ta basha na kareda.
Kantidat di ola limpi
ta lorando for dj'alew
na trupa grandi
ku nan klina blanku,
dardu, sprinchi, yen di bida,
pa nan kibra, plama riba playa,
sapatyá un krenchi riba santu,
muri, ku apenas un rosea delegá.

Un mas
un mas
i hopi otro mas nan tras
te lew ayá
pafo ayá
kaminda shelu ku laman ta drumi riba otro,
pari nan:
ehèrsito di mucha ku kalashi blanku
den shimis di kanchi blanku
i nan striki, nan sapatu blanku,
kada un ku nan bukèt
di asahár, hasmin o leli blanku
pa Labirgi.
Esta dushi nan ta tene man
den fila largu,
kore bini riba mi
na gritu di legria inosente,
muri ketu, mansu
den e santu riba kósta
ku apenas un rosea delegá.

YA NO TA FALTA MUCHU MAS

Ya no ta falta muchu mas.
E sómbranan di atardi
ta drumí tur larg'i kurpa;
páranan ta buska nan luga den mondi
i kabritunan ta baha pa kurá.

Mi mes ta sinti
tera di santana
sprengu den mi kara.
Djis aki ta or'i yama ayo.

Ma un deseo mi ke benta
den bosnan ku keda 'tras:
kaminda chapi kay for di mi man,
lant'e
i sigi bòltu tera gordo,
planta, kwida, kosechá
e lenga dardu di nos mama.

Esta dushi mester ta,
despwes,
pará un kantu, seka Tata Grandi,
di por tende trup'i Yu di Tera
basha bin,
wapando ultimo sehú
n'e lenga bibu di nos tur.

26 sept. 1969.

CRIA LO BIRA SHON

Het eerste hoofdstuk uit een roman van E. Rot.

— Je bent vandaag drie keer vader geworden — zei de zuster.

Ik heb je sinds vanmorgen laten roepen. Ze tutoyeerde hem opzettelijk om haar minachting te laten blijken.

Hij stond haar sprakeloos aan te kijken, terwijl het zweet in zijn boord stroomde. — Kom je mee naar boven? — Ja, ja mompelde hij, maar toen de zuster zich omdraaide liep hij naar buiten. Bij de ingang van het hek, leunde hij eventjes op een pilaar en droogde zijn natte gezicht af. Hij was nog steeds niet bekomen van de schok. Het was wel niet de eerste keer dat hij hier geroepen werd om zijn jongste telg te aanschouwen. Maar drie op een dag, dat had hij zich nooit kunnen voorstellen.

Hij draaide zich om en liet zijn blik langs de ramen van het gebouw dwalen. Ergens, op een van de zalen lagen drie vrouwen, ieder met een baby. Hij was de vader van alle drie. Die van Raquel zou wel een chocolakleurige huid hebben, de andere twee allebei zijn roodblanke kleur.

Hij zuchtte, stak zijn vinger in zijn boord, trok zich als het ware weer recht en liep in de richting van de pier. Zoals hij daar liep zou niemand kunnen merken, dat een grote opwindung zich van hem had meester gemaakt. De vorige keren had hij wel iets gevoeld, toen hij hoorde dat hij weer een nakomeling had gekregen, maar dat gevoel was steeds van korte duur geweest. Maar dit.....

Hij besepte dat hij oud begon te worden. Hij liep nu midden op de weg.

Achter hem had zich een bescheiden file auto's gevormd, die traag in zijn kielzog voortbewoog. Hij liep statig als een voorlezer voor een begrafenisstoet. Een schreeuw uit een van de auto's deed hem uit zijn gemijmer opschrikken en naar het trottoir gaan. Als een generaal nam hij toen de parade af, kort knikkend naar de opgeheven handen en eerbiedig buigende hoofden. De jongeman die geschreeuwd had zwaaide zijn arm met een ruk naar achter en reed hem met een woedend gezicht voorbij.

Dit voorval deed hem weer realiseren, hoe de volksaard op dit vredige eiland snel

aan het veranderen was. Het respect, dat vroeger getoond werd had nu plaats gemaakt voor een provocerende, haast dreigende houding ten opzichte van iedereen die zich een beetje welgesteld kon noemen.

De oorzaak van deze houding was hem niet vreemd. Sinds enige tijd was er iemand bezig het volk op te ruien, opstandig te maken tegen het gevestigde gezag, en wat hem het meest ergerde, tegen de oudere mensen.

Driftig tikte hij met zijn garoti tegen de stenen op het trottoir. Hij stak de straat over zonder uit te kijken. Hij kon er maar nooit toekomen dit te doen, hoewel hij besepte dat het gevaarlijk was.

Met een verbeterd gezicht naderde hij een groep jongens, die voor een winkel op de stoep zaten. Het benieuwde hem of zij hun gesprek zouden afbreken om hem te groeten. Maar de jongelui gingen rustig door met praten, af en toe een krachtterm met gemak gebruikend.

Een van hen echter veerde op om hem langs te laten gaan en groette zacht: Bon tardi, shon Feli. Verrast bleef hij staan. Het gezicht van de jongen kwam hem vaag bekend voor. Was deze jongen niet een zoon van hem? Ja, van Sabina. Hij diepte een pepermuntschijf uit de zak van zijn witte jas, drukte die de jongen in de hand en aaide hem over zijn korte stijve haren. Een schaterend gelach brak achter hem los. Met trillende lippen en vlammeende ogen stond hij voor ze, klaar om los te barsten. Jullie zijn schooiers, wou hij zeggen, voortbrengselen van armoedzaaiers. Het zou voor jullie een eer zijn mijn zoon te zijn. Jullie verdienen afgetuigd te worden, totdat je bloedend over je hele lijf mijn schoenen kwam likken om vergiffenis te vragen. Er kwam echter geen woord over zijn lippen. Hij wist dat hij geen hond kwaad kon doen. De waas die naar zijn ogen was opgetrokken begon weg te drijven. De jongens zaten nog steeds voor hem, maar het gesprek was verstomd. Een paar zaten kwasi afwezig naar de punt van hun schoenen te kijken, maar de rest keek hem met ronde ogen aan.

— Kijk — dacht hij, — daar staan ze nu. Een grote mond en een klein hart. Ja zeker, de shons zullen knechten worden, en de knechten shon. Maar daar zal heel veel water onder de pier doorstromen voordat dit zo is. Brouw ze maar na, die vervloekte volksmenners, en lijd zelf honger!

Verachtelijk draaide hij zich om en liep de straat uit, de hoek om. Zijn ogen werden direkt gevuld door de zee, onwaarschijnlijk groen langs de kust, een honderd meter daarbuiten, diep blauw.

Langs de pier lag een tweemaster, de Isidora. Zijn zoon Marcelo en enkele mannen waren bezig met het laden van geiten.

Hij had het schip geërfd, maar hij had zelf geen zeemansbloed in de aderen. Zijn jeugdige zoon was schipper en het wekte telkens zijn bewondering hoe deze de matrozen, vaders van vele kinderen, geheel domineerde. Marcelo stond weer vloekend en tierend de mannen aan te sporen, maar toen hij zijn vader zag klapte hij dicht.

Shon Felix ging zonder te groeten op een krat zitten en keek naar het profiel van zijn zoon. Zoals hij daar stond, zijn vaal gele haren, het door de zee en de wind verweerde gezicht met de blonde snor onder de neus, was hij een echte Lamour. Op dezelfde manier had hij zijn eigen vader zien staan, als hij terug gekeerd was van een van de vele reizen naar eilanden in de buurt. Hij popelde van ongeduld om de hand van zijn vader over zijn hoofd te voelen strijken, bij wijze van een stille groet. En dan de verschillende pakken en andere vreemduitziende spullen, pronkstukken uit vreemde landen, het enige dat zijn moeder interesseerde.

Hij prikte met zijn garoti in een zak houtskool.

— Vertrek je vanavond? vroeg hij geheel overbodig. Geen antwoord.

Je moet een paar spullen voor mij meebrengen. Ik zal ze opschrijven.

Hij viste een stompje potlood uit zijn jaszak, raapte een stuk papier van de grond en begon te schrijven, zijn knie als onderlegger.

Marcelo pakte een geitje bij de poten vast en smiet hem tussen de anderen in de koraal die ze op het voorste gedeelte van het schip hadden gebouwd. Vanavond zou hij weer uitvaren naar het grote eiland, 50 mijl ver verwijderd, om vracht op te halen. Overmorgen zou hij weer terug zijn.

Dan een dag rusten, weer vertrekken en zaterdag terug zijn. Zo ging hij elke week twee keer op en neer.

Het werk begon hem echter te vervelen. In het begin was het elke keer een feest als hij achter het roer staande het schip vlak langs de kust liet varen, om wind in de zeilen te krijgen, om de boeg dan naar het zuidwesten te richten. Langs de kant stonden elke keer opnieuw zijn vader, de vrouw van zijn broer, een Nederlandse, die het tafereel heel romantisch en hij wist al niet meer vond, de vrouwen en kinderen van zijn matrozen. Dan floot hij ratelend over het water, want een toeter had hij niet. Iedereen zwaaide, hij ook, maar naar een onzichtbare, die hij echter steeds op de heuvel achter het dorp wist. Daar zou Maritza staan, ook als zij wist dat hij 's morgens terug zou zijn. Zij had hem verteld dat zij hem kon zien, maar hij vond het onwaarschijnlijk.

Het zeemansleven had nu elke bekoring voor hem verloren. De mannen begonnen zich te misdragen. Hoeveel keer had hij hen niet een uur voor het vertrek moeten overhalen om toch mee te gaan. Openlijk hadden zij tegen hem gezegd, dat het werk hun te zwaar was en dat zijn gecommandeerd hen de keel uithing. Zij waren geen slaven, al beschouwde hij hen als zodanig. Al deze dingen zouden veranderen. Hun kinderen zouden nu ook dezelfde baantjes kunnen krijgen als de kinderen van de shons. Ja, hun kinderen, kinderen van armzalige matrozen, die voor een hongerloon werkten, zouden chef kunnen worden van wie dan ook. *Criá lo bira shon.*

Driftig stampte Marcelo op het dek. De vervloekte politiek, dacht hij. Maar toch grinnikte hij vol leedvermaak, als zijn vader zich aan deze verandering van mentaliteit ergerde.

— Hier — zei Felix Lamour tegen zijn zoon. Hij gaf hem het stuk papier. Kun je zorgen dat ik ze overmorgen krijg? Bon viaje. Hij knikte kort tegen de matrozen en liep de pier af. De vermoeidheid drukte nu als een zware last op zijn schouders. Zijn gedachten gingen terug naar het hospitaal, naar de vurige Raquel, naar Maria en Mona. Zouden ze alle drie op dezelfde zaal liggen? Net iets voor zuster Bernadina.

Brigadier Wilkens stond op de muur van het politiefort en keek over hem heen in het onbestemde. Hij wist dat deze politiemann een tomeloze haat tegen hem koesterde

vanwege zijn patriarchale leven hier op het eiland. — Het is dat vrouwen domme diertjes zijn — had Wilkens eens tegen hem gezegd. — En jij maakt daar misbruik van. — Wilkens was een van de weinigen hier op het eiland die „jij” tegen hem durfde te zeggen..... en genoot er blijkbaar van dit in het openbaar te doen. — Ik wou dat jij het ook deed — had Lamour teruggekaatst, — dan zou je minder bezig zijn met je zelf —

Wilkens was met een rode kop weggegaan en sinds die dag groetten zij elkaar nooit als ze elkaar tegenkwamen.

Wilkens keek nu minachtend neer op het bijna kale schedel die onder hem voorbij ging. Daar gaat de patriarch. Don Felix Fransisco Lamour, vader van over de twintig kinderen, waarvan er twee wettig zijn. De oude bok die veel groene blaadjes lust.

Begin je nu zo oud te worden, dat je om de honderd meter tegen een muur moet staan rusten? Schuin beneden hem stond shon Felix, steunend op zijn onderarmen,

zijn hoofd tegen de muur. Het ruisen in zijn hoofd begon weer af te nemen en de waas trok weg. Hij begon nu waarlijk oud te worden. Zijn altijd zo bewonderde vitaliteit verdween nu met elke druppel vocht die zijn lichaam verliet. De scherpe stank van de met urine besmeurde muur drong in zijn neusgaten en dreef hem weg.

Vandaag heb je getriomfeerd, Wilkens. Met hoeveel plezier zul je vanavond aan je vrienden niet vertellen, dat je Felix Lamour als een ordinaire dronkelap tegen de fortmuur hebt zien plassen. Men zal gretig naar je luisteren. Zie je wel, zullen ze zeggen, de shons zijn aan het aftakelen. Ze maken het werk voor ons gemakkelijk. Spoedig zullen zij bij ons om werk komen smeken.

Een daf stopte naast hem. Zijn zoon Carmelo stapte uit en leidde zijn vader, die tegen een verkeerspaal stond geleund, naar de wagen. Don Felix leunde zwaar op hem. Even later zat hij dubbelgevouwen in de kleine auto. Hij sloot de ogen. Even voelde hij nog dat Carmelo zijn boord losknoopte en de knopen van zijn jas openmaakte.

EEN PAPIAMENTSE ACADEMIE?

Of een Academie voor de bestudering van het papiamentu? Op de vergadering die de Stichting tot bevordering van de Antilliaanse identiteit op 20 oktober j.l. in het Holiday Inn hotel te Curaçao hield, bleek dat het onderwerp waarover de opgetrommelde groep zou discussieren tevoren niet duidelijk genoeg was gedefinieerd waardoor de bespreking ook moeilijk op gang kon komen. Wel hield Pierre Lauffer een gloedvolle lezing-verdediging over het papiamentu, waarin hij op dichtelijke wijze enkele nieuwe gegevens over onze eerste taal naar voren bracht. In zijn lezing zaten er evenwel ook enkele onzuiverheden, terwijl wij vinden, dat hij de stelling van Dr. Van Wijk dat het papiamentu als lingua franca (portugees-Afrikaans) op de westkust van Afrika zou zijn ontstaan te zeer als vaststaand feit naar voren bracht. In het algemeen leed de avond, die zeker niet dezelfde sfeer van geslaagdheid ademde als de bekende

session van dezelfde stichting in april van dit jaar, aan een gebrek aan deskundigheid. Maar daar scheen de stichting zelf niet

Hoe dan ook, er zal geprobeerd worden een academie tot stand te doen komen, die zoals we uit de discussie hebben begrepen zich met zaken het papiamento betreffende zal bezig houden. Er werd in het algemeen ook aangenomen, dat de Stichting hiervoor vooral zou trachten via de regering iets gedaan te krijgen. Om dit streven meer kracht bij te zetten werd er uit de aanwezigen voorgesteld zich te constitueren tot een „Vereniging van vrienden van het papiamentu”.

Wij zouden de Stichting voor de bevordering van de Antilliaanse identiteit ter overweging willen geven in het vervolg wanneer ze met plannen naar voren komt, deze eerst door een commissie al of niet van haar eigen mensen te laten bestuderen, zodat ze gedegen in de samenkomsten naar voren gebracht kunnen worden. Wij willen immers zo weinig mogelijk woorden meer, maar daden.

INDIEN DE STICUSA WILDE....

Als de Sticusa werkelijke hulp wil geven, laat haar dan helpen op de Antillen beroepsinstellingen te kweken, in de eerste plaats op het gebied van het toneel. De echte cultuur kan door zo'n beroeps Antilliaanse instelling worden uitgedragen, ter-

wijl de Sticusa er niets op tegen kan hebben deze groep, zo nodig blijvend financieel te steunen. Zoals gezegd: Geen enkele bezwaar kan bestaan dat er uit Nederland in de eerste tijd nog regisseurs komen om aan onze toneelscholen les te geven.

MITO I BERDAT

"Nos Esejanza na Antijas ta esun di miho di Caribia sino di mundo"

Di shen mucha ku bai skol solamente 25 ta jega di seis klas sin keda sinta nunca. Di esnan ku keda sinta hopi ta keda sinta mas ku un bia.

"Na Korsow tur hende ta papia papiamentu"

Den 24 por ciento di kasnan di Korsow un otro lenga ku papiamentu ta ser papia, di kwa 14% hulandes.

"Nos stima, of hesu nos stima nos dushi papiamentu"

Ta parse ku un di e estorbonan major pa introdusi papiamentu na skol ta tranka riba e hechu ku majornan ta pensa ku enseñanza di nan junan ta bai patras.

"Nos ta orgujoso di por partisipa ku mientras na Antiyas no tin ley pa obliga hende sigui skol, nos porcentaje di analfabeto ta abow"

4 por ciento di muchanan ku mester bai skol na Korsow no ta sigui ningun enseñanza, loke ta 900 mucha, loke ta nifika un posibilidad di nuebeshen SHOWRU.

Voy gritando por las calles:

Mester bini un regisor Antiyano permanente

Mester bini un ley riba enseñanza obligatorio

Ensejansa di Antiyas, den kua lenga ku hende

kier pa e tuma lugá, mester ser Antijanisa.

DE MOEILIKHEID

DOOR F.M. ARION

Lailila is mijn zwarte
daar ontkom ik niet aan.
Muguette is mijn blanke
Onder haar ben ik verscholen.

Voor de rest
Wij negers, wij zijn als honden,
willen alsmaar naar het grijze Afrika
om tesamen presidenten te worden.

Eens kwam Muguette mij geruisloos vermaken,
aan een zwarte piano
maar ik liep de ketting langs de diepte in, ja,
dwars door de wand en de stank ging ik,
want wij negers zijn als honden — toen stond zaterdagavond
weer de zwarte negerin, Lailila, die
ook nergens meer heen kon en
die te trots is om met een blanke man naar huis te gaan
in een blank bed — dus ook al te trots —
en wij
ik bedoel nogsteeds wij negers — want hoe blanker wij worden
hoe groter onze belangstelling voor blank wordende negerinnen — ik bedoel
wij hondse negers die ook in Afrika niet in vrede kunnen wonen,
wij negers,
die toch ook om een goed kostuum oorlog maken,
een gouden bed, gebit, das,
wat boeken,
wij die eigenlijk het liefst al onze kleren verdobbelen,
om ons vlees te verdelen, om
naakt weer rond te lopen.

Eens schreeuwde ik het uit van pijn over dit alles
Ik bedoel: Over wat reeds is geschied en over wat geschiedt,
die ochtend hadden wij, — Muguette en ik
juist een lange liefde doorgelopen. Zij stond daar op een brug in
Brussel om de brieven te ontvangen die wij elkaar geschreven hadden,
de brieven en de foto's,
want zij ging weg zei ze, uit mijn hand, uit mijn land, en uit
mijn haat. Goed.

Van woede blafte ik het eerst lange tijd uit,
Toen rende ik heel ver weg uit haar hand. Neen,
Eerst sloeg ik haar, sloeg ik haar, sloeg ik haar.
Totdat haar bloed Brussel als een opstand kleurde.

Eens, niet lang daarna geleden,
Had ik evenwel geen adem meer
om Lailila te ontvangen, aan te moedigen,
en om haar uit het bloed weg te bergen.

Toen huilde ik maar tranen die Muguette opving.
Eigenlijk doe ik dat nu nog.

ONVERMOGEN EN IJDELHEID VAN WILLEM FREDERIK HERMANS

De oude getrouwe West, waar de Nederlander het al sinds eeuwen over heeft, zonder ooit tot het wezen ervan te zijn doorgedrongen is voor de Nederlandse schrijver Willem Frederik Hermans, teveel. Het begint al met de titel van het boek, „De laatste resten van tropisch Nederland”; het relaas van zijn reis door Suriname en de Nederlandse Antillen, enkele weken geleden verschenen bij de Bezige Bij.

De titel alleen duidt er al op dat deze verwaande schrijver de landen waarover hij schrijft niet in hun aspecten van anderszijn heeft willen waarnemen en heeft waargenomen, „maar” als stukjes Nederland. En nu had iedereen hem kunnen vertellen, dat dit niet alleen sinds 1954 officieel niet meer het geval is, maar dat zowel Suriname en de Antillen al veel langer hun eigen identiteit aan het vormen zijn. Maar Hermans is vooral een provenciaal, iemand van de kunuku, zoals een Balzac dat ook was. En de grote tragiek van de provinciale geest is dat ze hun hele leven besteden om steeds te worden, om tot het centrum van hun land te gaan behoren. Terwijl de vrije burger de traditie van zijn land gemakkelijk loslaat om nieuwere progressieve en zelfs onnationalistische levensvormen aan te nemen, links worden b.v., worstelt de provenciaal juist om de handhaving van die tradities waarnaar hij zijn hele jeugd heeft opgekeken, worstelt hij in feite om zijn eigen provincialisme te doen zegevieren.

En dat ik Hermans met Balzac vergelijk is niet toevallig. Er is in Hermans gemoed zoals het in zijn stijl van schrijven tot uiting komt, dat vermogen van hoge vluchten te kunnen nemen, dat van hem een schrijver van de allure van Balzac zou hebben kunnen maken. Maar het talent van Hermans is niet toereikend hiervoor. Beter gezegd, zijn provincialisme achtervolgt hem zozeer, dat hij niet in staat is, dat moment van volkomen individualiteit te bereiken, dat voor zijn ondergaan en waarnemen de kunstenaar meer dan iets anders nodig heeft. Hermans is niet vrij. Althans in dit laatste boek zeker niet. Hij neemt Suriname en de Antillen, van

de eerste tot de laatste bladzijde slechts vergelijkend waar.

Nog erger. Hij gaat ervan uit, dat de wereld overal eruit moet zien zoals in Nederland, want dat kent hij en dat vindt hij goed. Daarom blijven er van „de laatste resten Nederland” in zijn ogen, omdat ze immers niets met Nederland te maken hebben, niets over.

Wanneer het hier nu een Overrijse boer betref, die na een tocht door het zuiden van Europa volkomen verbitterd was teruggekomen (omdat de mensen in die landen donkerder van huidskleur zijn dan in het bemide moederland; omdat ze 's middags siestas houden, arm zijn, zich niet aan hun afspraken houden enzovoorts) dan heeft een zinnig mens niet veel anders te doen dan zijn schouders op te halen. Maar het betreft hier een schrijver, iemand wiens beroep het hoort te zijn juist waar te nemen. Wiens gewoonte, zou ik haast zeggen.

De waarneming van de goede schrijver is niet het achter elkaar noteren van feiten vanuit een bepaalde referentiekader, maar een creatief waarnemen, een fantasievol waarnemen als men wil, dat hem moet helpen uit de uiterlijke verschijnsvormen van het ding, dat hij waarneemt, tot de kernen van dat ding te komen. Deze fantasievolle waarneming had Balzac, hebben talrijke andere in de wereldliteratuur en hebben Mulisch, Claus Gijsen en Teirlinck in de Nederlandstalige literatuur en Boelie van Leeuwen hier en daar en Tip Marugg... maar mist onze grote Hermans.

Hij komt in zijn laatste min of meer verplicht boekwerk dan ook niet veel verder dan het waarnemen van al duizendmaal waargenomen feiten. In zijn schijn-objectiviteit schaamt hij zich er zelfs niet voor, allerhande folders die hij op zijn weg tegenkomt in zijn werk te verwerken. Zonder, en dit weet elk beginnende reporter ze op hun juistheid te checken; het is dus toerisme van het meest voor de handliggende en daarom weinig attractieve soort. Vooral met het feit, dat het merendeel van de bevolking van Suriname en de Antillen uit gekleurde mensen bestaat,

zwarten en negers, weet hij zich geen raad. Hij kan achter de zwartheid van deze mensen hun menszijn niet ontdekken — het enige waar het een schrijver om te doen moet zijn — en komt dus met zijn herhaaldelijke konstatering vanuit Europees oogpunt gezien niet veel verder dan de reactie van de Europeanen, beter gezegd, de blanken, toen ze voor het eerst met negers in contact kwamen. De zwartheid is voor hem een barrière waartegen zijn schrijverschap kapot slaat. Hoe klein steekt daarom dit talentje uit bij een talent als James Baldwin, die niet alleen voortreffelijke blanken weet neer te zetten, maar die naar mijn mening zelfs een eskimo anytime op zijn benen of op zijn knieën zou kunnen laten rondwandelen. Op een moment in zijn nieuw boek als hij wel voor de duizendste keer geschreven heeft dat iedereen in dit land zwart is, zegt Hermans zelf: „Het is vervelend er voortdurend bij te zeggen welke kleur de mensen hebben, maar je zou het in een land als dit niet kunnen weglaten zonder het gevoel onvolledig te zijn”. Dit is de wanhoopskreet van een machteloze, die we moeten vertalen met: Blanke vrienden van mij, blanke, bolle blonde Groningers waar ik vandaan kom: Ik weet niet wat ik met dit zwarte aan moet. Ik kan dit materiaal niet kneden. Maar meneer tracht dit onvermogen te verstoppen door zichzelf alsmaar de blonde cultuurdrager uit Groningen te blijven voelen, afkomstig uit het Nederland van de zeventiende eeuw, dat de gouden schepen heeft voortgebracht. Aan het feit, dat een bosneger zijn leven redt gaat hij dan ook cultuurdragende, zwijgend voorbij, zoals een keizer het ook niet nodig zal vinden een slaaf te bedanken, op wiens rug hij moet gaan staan om zijn paard te kunnen beklimmen. En niet eens uit on dankbaarheid misschien, want dat is moeilijk aan te nemen, maar uit schrijversonmacht. Hermans weet zich met vreemde situaties geen raad. Hij weet zich bovendien geen raad met het feit, dat talrijke blanken vóór hem Suriname en de Antillen hebben bezocht, en tracht de clichés te ontwijken, niet door diepere waarnemingen, maar door botweg het tegendeel te beweren. In het oerwoud van Suriname is het sinds Hermans er geweest is, praktisch een paradijs: Geen ongedierte, geen kreupelhout en geen geluid. Maar stilte. Maar hier heeft hij bij het schrijven Helman niet bij de hand gehad, voor wie de oerwoud

al vaak stilte was. (Zuid Zuid West, De stille plantage, de laaiende stilte enz.). En luistert u naar de volgende passage:

„Voor het eerst van mijn leven proef ik de beroemde kokosmelk die zo menige Robinson Crusoe het leven gered heeft. Het smaakt naar niets. De noot is niet goed rijp, het vruchtvlees lijkt op het wit van een te zacht gekookt ei”. Het verslag is onzuiver, want iemand kan niet zeggen, dat hij van een vrucht geproefd heeft als die vrucht onrijp is. Vruchten fungeren pas als voedsel als ze rijp zijn. Zodat we ten aanzien van de smaak van kokosmelk nog niets afweten, gesteld dat wij zo'n onontwikkeld iemand uit Oldebarneveldswaard waren, want we weten niet of de smaak naar niets is omdat de kokos onrijp was, of niet. En we kunnen de vrucht natuurlijk ook niet kwalijk nemen dat hij onrijp was. Zo min als het vlees van de vrucht omdat Hermans van niet te zachtgekookte eieren zou houden. Of van harde. Maar in volledige ernst. Kan iemand die nooit kokosmelk heeft geproefd zich een ontwikkelde cultuurdrager noemen, iemand die meent onze schrijver Guillermo Rosario, die wel kokosmelk heeft geproefd onontwikkeld te kunnen noemen? Wat deze groningse zuurpruimer, die nooit kokosmelk heeft geproefd, want de kokos in Suriname was onrijp, met CCB lid Verhaar in Bonaire doet is volkomen terecht omdat het in de kraam van Ruku past, maar een werkelijke grootschrijver zou zich voor zoiets schamen. Bovendien, het gaat bij Hermans nooit om de zaak, het gaat altijd om zijn persoon. Het C.C.B. op Bonaire is niet een onding omdat het slecht functioneert, *want inzicht in hoe de dingen functioneren heeft Hermans niet*, maar omdat door de ongecoördineerde wijze waarop Verhaar de dingen afhandelt, aan Hermans ijdele persoon afbreuk wordt gedaan. Aan zijn personaatje wordt volgens hem ook afbreuk gedaan als mensen die nota bene de moeite hebben genomen in een sportplane speciaal voor hem naar Bonaire te gaan, op zijn Bonairiaanse lezing te laat komen.

In tegenovergestelde zin is Mevr. de Lannoy van het C.C.C. (Mavis voor vrienden) wel een engel, omdat zij zich zoals hēt haar te doen gebruikelijk is met hollandse gasten, wel uitslooft voor de heer Hermans. Der Kaiser.

Cola Debrot heeft met zijn dagboekbladen uit Genève een werkje geschapen van de eerste orde.

Men kan het zelfs beschouwen als het beginpunt van een nieuw literair genre, een zeer gave dooreenmenging van werk dat eenmaal onderzocht misschien verband zal blijken te houden met de psychologische structuur van de Antilliaan zelf. Hermans, die misschien op meerdere punten door Debrot kan zijn beïnvloed, men denke b.v. aan het feit dat Debrot in zijn *Bid voor Camille Willoq* werkt met het dubbelgangers motief, dat uitgangspunt is in Hermans *Donkere kamer* — schijnt dit boek te hebben gelezen. Maar tot zoiets groots als het kleine boekje van Debrot komt hij niet, omdat hij dat typische droomvermogen mist, dat cosmopolitische van Debrot, en van het reisgenre in het algemeen, dat de dingen in hun breed perspectief kan zien of kan plaatsen. Tot zoiets, hij had er het materiaal voor, had Hermans ook kunnen komen, ware hij niet zo stroef en vooral zo provenciaal; indien hij niet zo'n groot gebrek aan opvoeding had!

x x x

Ik heb het meest gelachen om zijn parenthese over Frank Martinus, wellicht de enige Antilliaanse schrijver, die iets belangrijkers te doen had dan de teach-in van een ijdeltuit als Hermans bij te gaan wonen. Dus ging hij in de tijd dat Stanley Brown dacht dat hij over de verkoop van *Ser Betris* zat te broeden, op zijn luie reet nog wel, en Hermans cultuur uitdroeg, aan een van de prachtigste stranden van zijn eiland zich met een roman bezig houden. Want wat Hermans kan kan hij ook. En nu Hermans over hem in een parenthese, met die schijn van objectiviteit natuurlijk en zonder erbij te vermelden, dat het zijn niet volledig zwart gekleurde bewaarengel Mavis zal zijn geweest die hem zijn onvolledige wijsheid in de oren fluisterde: (Parenthese over Frank Martinus. Heeft in Nederland gestudeerd en kandidaatsexamen Nederlandse Letteren gedaan. Daarna mislukt en naar Curaçao teruggekeerd. Heeft een lang gedicht in het Papiaments gepubliceerd met de kwalificatie 'original'. Het is een vertaling van 'Beatrijs', wat nergens vermeld wordt. Maar hola, ook Rosario is wel een op plagiaat betrap). Haakje sluiten.

Waarom niet naar Curaçao teruggekeerd en daarna mislukt? Maar Frank Martinus publiceerde in 1956, *Tres Perla Antillana*, een kort toneelstukje in het papiamentu

dat door Antilliaanse studenten in Nijmegen werd opgevoerd. In 1957 in de Antilliaanse Cahiers: *Stemmen uit Afrika*, die van een criticus de bejegening ontlokte van *Zwarte Vergilius*, Hij publiceerde voorts in 1961, *Ta Amor so por*, een bundel gedichten: in 1963: *Ilushon di Un Anochi*, een bundel vrije liefdesonnetten en in datzelfde jaar *Ser Betris*, omdat hij zin had die zuster, die al eeuwen als zuster werd gezien, van die zuster een vrouwtje te maken van vlees en heet bloed. Een Antilliaanse. En bovendien mispelkleurig zwart. Daarom noemde hij het gedicht origineel, om te vermijden, dat men zou denken dat hij stomweg het lillerige ding van Boutens had vertaald. De vlees noch visse Beatrijs van Boutens. Om het boek dat hij aan de zwarte schoonheid Annemarie Braafheid opdroeg nog beter tegenover dat van Boutens te stellen, plaatste hij voorop een 'Notisia', die iedereen die niet even blind of kwaadwillig is als Hermans (die het boekwerk nooit heeft gezien) en het C.C.C. wel moet zien, het volgende:

Ik wil de 18-karaats esthetiek van Boutens bewonderen, zijn onovertroffen vertalingen, uit het grieks vooral, die in het nederlands op zoveel plaatsen zo volkomen grieks zijn gebleven, zijn meesterlijke, hoge verzen, die mij nooit iets doen noch hebben gedaan.

E. du Perron
 Obra Kompletu (Volledige Werken) pagina 146.
 Sapianti Sat. F.M.

Hiermee wilde hij aangeven, voor degenen, die niet zo op de hoogte zijn, dat de aanhaling van du Perron voor hen genoeg is, dat hij geen bal aan Boutens's Beatrijs vindt.

En al zijn boeken heeft Frank Martinus totnogtoe zelf verkocht wat Mavis, Brown of Hermans ook mogen beweren, zo niet huis aan huis, dan toch wel straat aan straat en hij heeft nooit voor een van zijn publicaties van het C.C.C. steun gevonden. Vandaar dat de Engelbewaarder, Hermans hierover geen informatie kon geven. Het is overigens zelfs zeer verrassend, dat waar zoveel onwetenden vergaderd waren op dat merkwaardige, niet bijster aantrekkelijke schrijversbal in het Hilton, Frank Martinus zelfs ter sprake kon komen.

Het geeft reden tot hoop. Maar goed. Het enige oorspronkelijke en zeer aantrekkelijke in het boek van Hermans is het woord Antil, ons enkelvoud.

Zo heeft Hermans ons toch een kleinigheid kunnen geven, zij het dat dit kleine wel zeer klein is voor tweehonderdbladzijden proza. En zoveel duizenden gulden reis- en verblijfkosten!

Frank Martinus.

COMMISSIES

De regering Sprockel heeft onlangs met een schijn van voortvarendheid een commissie benoemd die zg. de oorzaken van 30 mei moet opsporen.

Ondanks de hevige titelatuur van deze commissie raken wij niet onder de indruk. De opdracht van de commissie is daarvoor immers te vaag. Men kan immers in deze vaagheid beginnen waar men wil, rond 1634 b.v. of even later, met de invoering van de slavernij of met de afschaffing derzelve, die plaats vond met compensatie voor de vroegere slavenhouder (f 250 per stuk), zodat deze rijk bleef, met geen enkel uitzicht voor de slaaf. (De beweging in Amerika, die onder leiding van James Forman, van de kerken compensatie eist (reparations) voor onderdrukking van de neger, heeft het dan ook niet zo slecht gezien).

Paula en Hoetink, die beiden in de commissie zitten, hebben boeken geschreven, die er niet om liegen. Van de eerste hebben we in Ruku II zelfs een passage uit zijn boek opgenomen, die hij ons had aangewezen als de oorzaak van 30 mei. De historische oorzaken van de ramp zijn volgens ons voldoende bekend. Dat Wescar in combinatie met de Shell de direkte aanleidinggevers tot de stakingen en dus tot de uitbarstingen zijn, zal niemand willen ontkennen. Dat de regering alles nog eens officieel wil laten opschrijven is haar zaak. Amerika doet het tenslotte ook. Als de wil tot actie over te gaan bij de regering van dit land, half zo groot was als haar schijn-voortvarendheid om rapporten te doen opstellen, dan zouden binnen korte tijd talrijke commissies hier overbodig zijn. Van Warren tot Kerner, maar allah. In ons geval wordt er bovendien aan de concreet-

heid van de opdracht nog meer afbreuk gedaan, omdat er van te voren geen datum is vastgesteld voor het rapporteren. (Wat is er bijvoorbeeld terecht gekomen van de commissie die over de mogelijkheden van een Antilliaanse Universiteit moest rapporteren. En welke trieste dood heeft de commissie ingesteld om de zaken van het papiamento te regelen, niet gestorven? Enzovoorts.) Aan de urgentie van het uit te brengen rapport moet, daar er geen datum is, getwijfeld worden. Dat wil zeggen, dat dit rapport door de regering zelf niet beschouwd wordt als basis voor eventuele handelingen tot correctie van de situaties die tot 30 mei hebben geleid. Voeg men hierbij het feit, dat het karakter van de huidige regering haar politiek beperkt, dan is het duidelijk dat haar commissie bijna een overbodige kwestie is. Maar goed, wetenschappelijke literatuur is ook nuttig. En als onze huidige regering omdat ze toch niet veel anders kan doen zichzelf wil omtoveren tot de eerste curatoren van onze universiteit, dan kan daar natuurlijk niets op tegen zijn.

Wanneer we aannemen, en nu in ernst dus, dat de oorzaken van 30 mei, voor de fatsoenlijke burger genoegzaam bekend zijn, dan heeft een dergelijke commissie alleen maar zin, als haar uitdrukkelijk ook was opgedragen om te rapporteren over de maatregelen, die genomen moeten worden om in de toekomst dergelijke uitbarstingen te voorkomen. En we hebben niet de indruk gekregen, dat dit het geval is.

Maar de maatregelen zelf zijn snel te geven: Grotere steun aan de vakbonden en de vakbondsleiders, zodat zij gelijke partners opleveren voor de grote maatschappijen. (Maar het is beter dat de uiteindelijke verantwoordelijkheid in geschillen steeds bij de regering blijft o.i.) Verder zouden nu eens eindelijk de minimale sociale eisen moeten worden getroffen, waar er van verschillende kanten zo op wordt aangedrongen.

Aan rapporterende commissies dus geen behoefte. Maar daden.

Wil de huidige regering tot daden overgaan, dan ligt er op het ogenblik een groot terrein voor haar braak. De verhalen die we in toenemende mate horen over de behandeling, die gevangenen zowel in voor-arrest als in arrest ondergaan, overtuigt ons ervan, dat indien er een commissie nodig is, dit een hearingcommissie moet zijn, die alle klachten over dit aspect van

onze samenleving hoort en op hun waarheid onderzoekt.

Het Openbare ministerie kan daarna aan de gang gaan en haar eigen apparaat grondig saneren.

DE HEL VAN SURINAME

De hel is in Suriname losgebarsten sinds de publicatie van een geheim rapport over de achterstallige leningen bij de Volkscredietbank van Suriname door de progressieve Vrije Stem. De man die dit in opdracht van ex-minister Biswamitre samengesteld rapport in handen van de redactie van de Vrije Stem speelde, werd in ingezonden stukken tot nationale held uitgeroepen. Iemand vroeg in ieder geval een standbeeld voor hem. Dezelfde schrijver vindt ook dat een openbare instelling als de VCB nooit met geheime rapporten mag werken — zoals bv. de Rekenkamer dit niet kan. Naar mijn mening, schrijft hij, moeten alle rapporten betreffende publieke instellingen **PUBLIEK** zijn. De Vrije Stem verklaart zich hiermee en met andere opvattingen van de schrijver volledig eens. En vervolgt in een noot: Wij hopen dat wij erin slagen meerdere bronnen aan te boren, die ons in staat zullen stellen een weldadige openheid in onze gemeenschap te brengen. Openheid is immers de grootste vijand van corruptie, tjoekoe, regelen, stelen en al die kwaadaardige kankers in onze samenleving. In een ander commentaar zegt iemand tegen de redacteur van Vrije Stem: Meneer, **NU PAS**, realiseer ik me dat persvrijheid de **GROOTSTE** waarborg is voor een goed functionerende democratie en een eerlijke regering. Want als de vrije pers er niet is om deze dingen aan het licht te brengen, is het volk reddeloos verloren.

Ook Ruku gelooft dat de Surinaamse krant in deze zeer juist gehandeld heeft, temeer omdat het totale achterstallige bedrag van de leners in de miljoenen loopt en het bedrag dat de bank voorgoed als verloren zal moeten zien, in de honderdduizenden.

Dit laatste zouden wij misschien niet eens zo erg vinden, als het bedrag aan kleine mensen geleend was. In de phase van ontwikkeling waarin zowel Suriname als de Nederlandse Antillen zich bevinden, kan het best zijn dat een volkscredietbank aan bepaalde hulpbehoevende gezinnen ver-

strekke leningen zo niet als giften dan toch wel als leningen op zeer lang termijn moet beschouwen.

Uiteraard nooit tegen beloning in de vorm van het afstaan van de stem aan de partij tijdens wiens regering men de gift of lening op lang termijn heeft verkregen. Zodra deze mogelijkheid ook maar in de verste verte bestaat, hebben we niet te maken met hulp aan behoeftige mensen, maar met een abject misbruik maken van iemands nood dat niets anders inhoudt dan het schaden van de menselijke waardigheid. Maar het gaat in het geval van de gepubliceerde lijst om fikse bedragen, die heel vaak boven de 20.000 gulden liggen.

De twee grootste die wij gezien hebben zijn van f 164.967,— en van f 256.943,44. Voorwaar geen kleine bedragen.

De indruk die men bij dit alles krijgt is dat deze grote achterstanden niet in de eerste plaats zijn ontstaan door onwil van de leners als wel door zeer slechte management van de bank. Niet alleen werden leningen vaak uitgegeven tegen onzekere waarborgen (waardeloze panden e.d.) maar het komt voor dat mensen die reeds met grote bedragen achterstallig zijn, nieuwe bedragen te leen kregen, hetgeen de rapporteur telkens de mistroostige opmerking ontlokt: Eigenaardig.

Het hoogtepunt in dit nu reeds grote schandaal zal wel bereikt worden wanneer en indien men kan bewijzen, dat een groot gedeelte van deze slecht gewaarborgde leningen met politiek te maken hebben.

Overigens zien wij liever, dat rapporten als deze door de overheidsinstanties waarop ze betrekking hebben zelf gepubliceerd worden omdat daarbij de nodige maatregelen genomen kunnen worden, dat degenen die te goede trouw zijn door de publicatie niet onnodig in hun goede naam getroffen worden. Dit is nu helaas een gevolg van het publiceren van het rapport door Vrije Stem. Op de lijst komen namelijk ook mensen voor, die hoewel ze met hun betalingen achterstallig zijn, door de Volkscredietbank zelf niet als wanbetalers worden aangemerkt omdat ze de een of andere regeling tot afbetalen van hun schuld hebben getroffen. Wellicht zijn er ook mensen bij die voor hun tekortkoming in deze goede redenen hebben, die bij een droge publicatie van het rapport niet tot uiting komen. Een officiële publicatie van het rapport had met al deze (menselijke) gevallen rekening kunnen

houden. De Vrije Stem heeft overigens de mensen aangeraden die vinden dat zij geen wanbetalers zijn, bij de Volkscredietbank een verklaring van deze strekking te halen, die de Vrije Stem weer in zijn kolommen zou opnemen.

Deze enige mogelijkheid om het koren van het kaf te scheiden, is helaas behalve een aan een arts gegeven verklaring, tot bij het schrijven van dit artikel op tegenstand van de kant van de Volkskrietbank gestuit, die aanvragers terugstuurde met: Daar zijn we niet voor.

Wij vinden deze houding niet juist. Nu publikatie toch is geschied heeft de Surinaamse Volkscredietbank mee te werken, dat de goede betalers van alle blaam gezuiverd worden.

Met de publikatie van dit rapport geloven we dat de Surinaamse pers definitief een begin heeft gemaakt, met het doorbreken van een reeds in de achttiende eeuw overwonnen standpunt in kwesties van staat nl. het infame: voor het volk maar zonder het volk.

Helaas zijn de talrijke z.g. geheime rapporten, waar ook onze regeringsleden op de Antillen vol van zitten, rechtstreeks een gevolg van deze ouderwetse en koloniale houding. Het is een paternalistisch onmondig verklaren van het volk waarover men regeert, dat men laatstelijk nog heeft kunnen waarnemen in de vorm van het verzoek van de informateur aan de kranten om zich te onthouden van commentaar op de politieke situatie op de Antillen totdat hij zijn mandaat van informateur zou hebben beëindigd.

Het volk heeft recht voortdurend zoveel mogelijk op de hoogte te zijn van alles wat er in de staatshuishouding omgaat. Het is zelfs een voorwaarde voor het goed functioneren van de democratie dat het volk van zoveel mogelijk op de hoogte is, omdat de mening van het volk in de vorm van openbare discussies, besprekingen in de pers, het hulpmiddel is, waarbuiten de bestuurders van een volk, die niet geacht kunnen worden de wijsheid in pacht te hebben, niet kunnen. Openbaarheid en zelfs zo groot mogelijke openbaarheid en critiek, zowel positieve als negatieve, corrigeren de factoren van de besluitvorming van de regeerders en maken hun besluiten zo niet juister dan toch wel representatiever. En daar gaat het in de democratie toch om dachten wij: Zo representatief mogelijke beslissingen.

SURINAAMSE POLITIEKE PARTIJEN WEL VOOR DE TELEVISIE

Dat Suriname de Antillen op het pad van de vrije meningsuiting een klein stapje vóór kan zijn, blijkt uit het feit, dat de politieke partijen in dit land wel in de gelegenheid zijn gesteld hun redevoeringen voor de televisie te houden. Dit moet als een zeer gezonde ontwikkeling in de democratie van dit land worden beschouwd. Dat wellicht in navolging van de laatste procedure op de Antillen, twee dagen voor de verkiezingen geen politieke activiteiten meer werden toegestaan, is als middel ter handhaving van de openbare rust en in aanmerking genomen het soort heetgebakerde volk dat Antillianen en Surinamers zijn, wel te begrijpen. Doch slechts voorlopig. Gehoopt moet worden dat culturele ontwikkeling en politieke opvoeding zo snel blijven plaats vinden dat deze maatregel, die hoe dan ook afbreuk doet aan onze grondwettelijke rechten, opgegeven wordt. Zolang in een maatschappij de mensen door overheidsmaatregelen tegen zichzelf beschermd moeten worden, is deze maatschappij nog zeer onvolwassen. Het vervelende is bovendien, dat de overheid bijna per definitie de neiging heeft om wanneer men haar haar gang laat gaan steeds meer af te nemen van de persoonlijke vrijheid van de burger. Maar goed. Voorlopig kan men toch zeggen, dat Suriname de beste lessen schijnt te trekken van Antilliaanse fouten. Althans, het heeft in dit geval zeker de Antilliaanse fout van het verbieden van politiek op de televisie vermeden, en de voorlopig juist te achten Antilliaanse maatregel van ordehandhaving overgenomen.

Dit toestaan van het verschijnen voor de televisie is daarom zo mooi omdat het niet uitgaat van het hinderlijke axioma dat het volk (lees: het gekleurde volk) zich niet alleen in het publiek niet kan gedragen, maar dit ook nooit zal leren. Het is een ouderwets paternalisme, dat minachting inhoudt voor het volk, dat geen rekening houdt met de grote dosis decency die het meest onontwikkelde volk op zijn eigen manier bezit, en dat zeker geen rekening houdt met de correctieve kracht van het publieke forum. Niet alleen moeten we politiek voor de televisie brengen, zo snel en zo geregeld mogelijk, maar juist de mogelijkheid dat mensen elkaar voor de televisie gaan uitschelden is een element

van culturele correctie dat wij in onze fase van ontwikkeling niet kunnen missen. Indien we aannemen, dat we een geciviliseerde samenleving zijn, dan moeten we immers ook aannemen, dat het publiek niet zal instemmen met mensen die zich in zijn ogen ongeciviliseerd gaan gedragen. (Wellicht is b.v. op Curaçao het grote struikelblok voor de Radicale partij niets anders geweest dan de traditie van een gemeenschappelijke vocabulaire). Degenen die hiermee voor de televisie geen rekening houden zullen zichzelf uitschakelen. Het kan zijn dat dan het besef dat netheid in de politiek een vereiste is bij alle kandidaten doordringt, hetgeen niet alleen een politiek heil is, maar een cultureel winstpunt in het algemeen. Ook buiten de uren op de televisie, dus in onze maatschappij in het algemeen, kan het besef van een zekere noodzaak van goede omgangsvormen bij de mensen groeien. En wat dan nog als er voor de televisie in dit proces een aantal groffe woorden vallen, die niet geacht kunnen worden voor de rekening van de directie van de televisie te komen of van wie dan ook?

En wat dan nog als iemand voor de televisie beledigd wordt? Hij kan dan toch een aanklacht bij de rechter indienen zoals hij dat ook kan doen als hij vindt dat hij in de krant of in een publieke vergadering is beledigd? Het Antilliaanse verbod op politieke gedachtenwisseling voor de televisie berust op geen enkele grond. Het is triest. Even triest is het accepteren van dit verbod van de kant van de televisiedirectie, die met het accepteren van dit verbod blijk geeft geen benul te hebben van de voorlichtende en daardoor opvoedende taak van de televisie. Niet alleen moet daarom het verbod opgeheven worden, moeten de partijen vrije tijd voor de televisie krijgen — er kleefde in het Surinaamse geval nog het ondemocratische euvel van een betaling van f 1000 voor tien minuten zendtijd — maar de televisie zelf moet de partijen uitnodigen voor haar camera's gedachtenwisselingen te houden. En niet eens alleen in de verkiezingstijd. Het mooie voorbeeld hebben we al — en we achten het een zeer hoge vorm van democratie — in de Tertulia's, die met politici voor de televisie gehouden plegen te worden. Wanneer men op de Antillen het verbod in kwestie blijft handhaven, blijft men daarmee te kennen geven, dat men minachting heeft voor de politiek.

De bevolking zou dan een activiteit blijven schuwen, waarom een groot gedeelte van de bevolking indirect meedoet en waarvan de hele bevolking direct afhankelijk is!

AFKEURENSWAARDIGE DOKTERS PRAKTIJK

Een Dr. Rudie Jessurun (vrouwenarts) heeft volgens betrouwbare bronnen aan statenleden van zijn partij de N.P.S., ziekteverklaringen uitgedeeld zodat zij toch in staat zouden zijn om voor de vergaderingen, die zij om politieke redenen niet hadden geaccepteerd, te beuren. We hopen dat op de Antillen zich deze, van de dokterskant onetische en oneerlijke van de kant van de statenleden plunderpraktijken nooit voordoen. Dan was Pengel, de baas van het N.P.S. zaakje toch eleganter, want in zijn driedubbele salariëring zat tenminste logica: De logica van de dictator!

Eerst de ministerzetels, daarna het hele land in eigendom.

Voor de grootste sortering

Grammophonplaten,

populair,

klassieke

en

vooral het Antilliaanse

repertoire is

A BONANZA

niet alleen het oudste,

maar ook het beste adres.

Otrobanda - Punda - Oranjestad Aruba

JESSE JACKSON

Aan het firmament van Amerikaanse negerleiders is een nieuwe naam naar voren gekomen, die van de zeventwintigjarige dominee Jesse Jackson, in wiens armen Martin Luther King stierf, op het balkon van dat kleine hotel in Memphis. Hij is de leider van Operation Breadbasket, een van de sterke economische lijnen in de strijd van Amerikaanse neger voor bevrijding. En er zijn, hoewel hij ook een leerling is van de filosofie van geweldloosheid, twee grote verschillen tussen hem en de Nobel prijswinnaar aan te wijzen. Een daarvan is, dat hij meer dan King deed en anderen doen, zijn strijd in een breed verband ziet.

Hij laat Amerika als culturele voedingsbodem een beetje los, tracht zich met trots zo diep mogelijk in de Afrikaanse traditie te wortelen en heeft een open oog voor de neger in het Caraïbisch gebied. Ondanks veel gepraat en geschrijf en ondanks Meriam Makeba en haar huwelijk met Stokely Carmichel hebben we namelijk de

indruk dat de Afro-Amerikanen in hun strijd tegen hun blanke landgenoten, zich nog tezeer op dezelfde doelen als deze richten. Te weinig stemmen zijn er voor ons gevoel ook opgegaan, die werkelijk willen vechten voor een Afro-Amerikaanse culturele beïnvloeding van de Amerikaanse maatschappij. Negers in Amerika zijn meer dan goed is voor hun bevrijding, Amerikaan. En daarom verwelkomen we Jesse Jackson graag in de arena; omdat hij van dit patroon schijnt te willen gaan afwijken. Hij schijnt bovendien veel meer dan anderen vóór hem, zich het lot ook van de blanke Amerikaanse underdog aan te trekken. Wat fantastisch is, omdat hij met deze diepte aan menselijkheid, die verre van Uncletomisme is, de blanke Amerikaan duidelijk zal verslaan, als men nagaat dat het de blanke Amerikaan juist aan deze diepe menselijkheid ontbreekt. Een tweede belangrijk verschil met King is, dat Jackson hoewel hijzelf van geweldloosheid uitgaat, al de andere stromingen die er in deze strijd zijn, tracht te assimileren. Hij is een pragmaticus wie de ideologie minder interesseert dan de te bereiken resultaten. Dat is hoopgevend.

Soms, alleen, héél onverwacht
hangt dat wiel van je wagen los,
als twee snorkels, trieste witte buik,
als torren, als een auto-ongeluk.

als torren, zoem zoem, daar gaan ze,
daar komen ze, het paar op het terras
trefbaar als de onderkant van een hagedis ben je
als een verslagen zwarte matroos ben je. Je smeekt.
Je armen zijn gespreid. En.....
Eén duw, een lichte heilige duw zeg ik U
— want u bent aan de rand —
Eén woord, één brief, één enkele telefooncol —
Eén hap van angst, (die angst om alleen te zijn).
(Vinger in de telefoongaten) — of U huwt, U huwt
U huwt.

soms huwt U beneden Uw stand, in dat laag en onpoetisch bed van Uw huwelijk.
U huwt voorgoed.
O, doe uw huwelijk in stilte.

HUWELIJK

F.M. Arion.

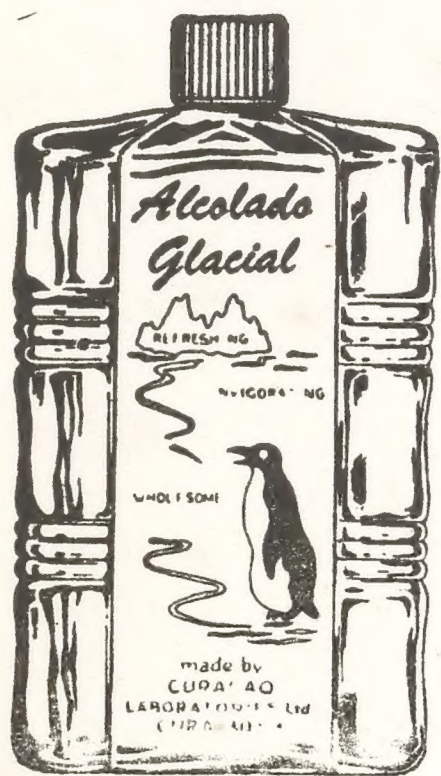
FATUM DE NEDERLANDEN

1845

voor alle ZEKERheid

Si bo ta di acuerdo ..... cu ta nos tur su deber di Favorece nos industrianan local,
Ata dos PRODUCTO NETAMENTE DI CORSOOW cu ta sigur lo bo GOZA di usa:

ALCOLADO GLACIAL

E famoso LOCION
originá, desarollá y
trahá na nos labo-
ratorionan na Cor-
souw.

GLACIAL,
ALCOLADO

Sin igual.

Dushi,

Frescu,

E colonia cu ta manda calor „piedra
bai dam!”

(CURACAO LABORATORIES LTD.
"CHOBOLOBO")

SENIOR'S LICOR CORSOOW AUTENTICO!

Destilá na Corsouw for di
casca di nos mes LARAHA
DI CORSOOW.

Next time cu bo
ke bebe un bon
LICOR, pidi un
"CORSOUW" ....

pero no cualke
CORSOUW, exigi
esun autentico;
Pidi semper:

SENIOR'S

Fabrica di Licor Corsouw "SENIOR" na
"Chobolobo", (caminda — by side — tur
visitante semper ta BON BINI!)

„CURVEN“

SALINJA

Dames & Heren

Mode huis . . . . *Curven*

nu ook voor

dames - heren en

kinderschoenen.

*„Waar alleen het beste
goed genoeg is voor U“*